

Vuk-Pavlović i Bazala: prilog rekonstrukciji odnosa

DUŠAN DOŽUDIĆ

Institut za filozofiju, Ulica grada Vukovara 54, 10000 Zagreb, Hrvatska
ddozudic@ifzg.hr

IZVORNI ZNANSTVENI RAD – PRIMLJEN: 30/10/2023 PRIHVAĆEN: 13/11/2023

SAŽETAK: U radu se bavim osobnim odnosom Pavla Vuk-Pavlovića i Alberta Bazale od Vuk-Pavlovićeva dolaska na zagrebački Filozofski fakultet 1929. pa do njegova (prvog) umirovljenja 1941. godine. Krećem od u ranijoj literaturi tek pretpostavljenog neslaganja te dvojice (tada) vodećih filozofa zagrebačkoga Filozofskog fakulteta te ukazujem na izravne i posredne točke koje tu tezu podržavaju. Svoju argumentaciju temeljim i na istraživanju dostupne, a dosad neistražene arhivske građe. U svjetlu uvida koje nam ta građa pribavlja, ali i nekih drugih pokazatelja, razmatram i druge teze iznesene o Vuk-Pavloviću i problemima u kojima se našao na Fakultetu u naznačenome razdoblju. Zaključujem da se može s potpunom sigurnošću tvrditi da su dobar dio 1930-ih godina Vuk-Pavlović i Bazala bili u izrazito lošim odnosima i da se može pouzdano utvrditi što je do takvih odnosa dovelo te kako se to odrazilo na Vuk-Pavlovića i njegov ondašnji akademski put.

KLJUČNE RIJEČI: Akademsko napredovanje, antisemitizam, Bazala Albert, Fancev Franjo, Filozofski fakultet u Zagrebu, Ivšić Stjepan, novija hrvatska filozofija, Vuk-Pavlović Pavao.

1. Uvod

Pavao Vuk-Pavlović i Albert Bazala bila su dva vodeća filozofa zagrebačkog Filozofskog fakulteta tridesetih godina prošloga stoljeća. Ono što je možda manje poznato, a što je teza koju je prvi u literaturi iznio Milan Polić, neslaganje je među njima, barem u kasnijem predratnom razdoblju njihova zajedničkog djelovanja. Konstatirajući prvo Vuk-Pavlovićevu izrazitu produktivnost i kulturnu aktivnost tijekom tridesetih godina, Polić (1994: 821) zaključuje:

No, i pored toga, u nastavničkom zvanju na fakultetu [Vuk-Pavlović] nije napredovao. Razloge tome svakako bi bilo interesantno temeljitije istražiti, ali je

to danas teško, jer prema onome što mi je bilo dostupno mogao sam zaključiti da se oni velikim dijelom kriju u osobnim odnosima koji su u to doba vladali među našim vodećim filozofima na zagrebačkom Sveučilištu (o čemu je pouzdana svjedočanstva sve teže pronaći, a ono što se od malobrojnih svjedoka još može čuti teško je prihvatiti bez velikog opreza). Osim toga, teško je reći koliko je na to utjecalo njegovo “radićevstvo”. [...] Pri prvom reizboru 1935. biran je dakle Vuk-Pavlović ponovno u zvanje docenta, a pri drugom reizboru 1941. suspendiran je i ubrzo potom umirovljen, ali je iz nastave odstranjen već u zimskom semestru 1940/41. Razlozi tome još su uvijek, dakle, nerazjašnjeni (ne treba međutim isključiti i u to vrijeme već izraženi antisemitizam).

Ovaj odlomak sadrži i fusnotu u kojoj Polić napominje:

Ipak, prilično se pouzdano može tvrditi da je Vuk-Pavlović bio u nemilosti tada vodećeg čovjeka Filozofskog odjela Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Alberta Bazale, što je dakako moralo imati utjecaja i na njegovo napredovanje u nastavničkom zvanju. Osim toga, njegova nepotkupljiva načelnost i samouvjerenost čini se da su mnoge nervirale, jer su ih tumačili kao aroganciju, odnosno kao prezir spram vlastitih postupaka.

Nažalost, Polić ne navodi niti jedan jedini razlog u prilog svojim tvrdnjama, posebno onoj koja se tiče Bazale. To ne čini ni kad ih ponavlja u svojoj knjizi (Polić 2001: 43–45), a ni u dopunjenome izdanju dvanaest godina kasnije (Polić 2013: 44–45).¹ Štoviše, ključni je dio u sva tri slučaja smjestio u fusnotu, što pokazuje koliko je bio spreman uložiti u to. Pitanje je, prije svega, temeljem čega se “prilično [...] pouzdano može tvrditi da je Vuk-Pavlović bio u nemilosti [...] Alberta Bazale”. No pitanje je i temeljem čega je Polić zaključio da su veliku ulogu odigrali osobni razlozi, zatim da je mnoge zbog svog karaktera Vuk-Pavlović nervirao i, konačno, da bi tu moglo biti od važnosti i njegovo “radićevstvo” ili antisemitizam. U ovome radu istaknut ću što smatram da pruža odgovor na ta pitanja (posebno ono o Bazalinoj ulozi i općenito odnosu Bazale i Vuk-Pavlovića), a što otvara i nova pitanja koja bi u nekom budućem koraku trebalo istražiti.

Polićevu tezu o Bazalinu odnosu spram Vuk-Pavlovića, a koja implicira da su bili u narušenim odnosima, preuzeli su kasnije Ivan Macut (2017; 2018) i Željka Metesi Deronjić (2023). Niti jedno od njih nije otišlo ništa dalje u njezinu potkrepljivanju, kao niti u potkrepljivanju drugih

¹ Uz (ili prije) Polića jedina koja je dala naslutiti da je postojala nekakva tenzija između Vuk-Pavlovića i Bazale bila je Vuk-Pavlovićeva poslijeratna zagrebačka studentica Mirjana Polić (2001). Ona u pismu Milanu Poliću iz listopada 1994. svjedoči o tome da je Vuk-Pavlović spominjao Bazalu pričajući o tome da je imao “povremenih nesuglasica u sveučilišnom senatu” (Polić Mirjana 2001: 48). Je li Mirjana Polić Milanu Poliću mimo ovog pisma otkrila više detalja o tome nije poznato i Polić (Milan) ih nigdje ne navodi. Dakle, moguće je da svoju tezu o odnosu Bazale i Vuk-Pavlovića Polić (Milan) temelji isključivo na svjedočanstvu Mirjane Polić, premda je u svom članku iz 1994. ne spominje (vidi Polić 2001: 47–50).

gore istaknutih pitanja. Macut, dotičući se toga, tek parafrazira Polićevu tezu i piše: “Čini se da se u pozadini akademskog nenapredovanja nalazi [Vuk-Pavlovićev] sukob s Albertom Bazalom, koji je do 1941. godine zasigurno bio najutjecajniiji čovjek na Filozofskom fakultetu” (Macut 2018: 148; slično i Macut 2017: 156). Za razliku od njega, Metesi Deronjić je provela istraživanje dostupne dokumentacije iz ostavštine Vuk-Pavlovića, no ništa od onoga što je tom prilikom obradila ne potkrepljuje Polićevu tezu (koju ona u svom tekstu, kao i Macut prije nje, tek ponavlja), a to na nekoliko mjesta izričito i priznaje.² Štoviše, ona uočava svojevrsnu tenziju između Polićeve teze o odnosu Bazale i Vuk-Pavlovića i onoga što Vuk-Pavlović piše u (njoj dostupnim) dokumentima u kojima je, umjesto napada na njega, “Bazalu [...] isticao kao cijenjenog profesora koji ga je podržavao u sveučilišnom radu” (Metesi Deronjić 2023: 330).

Dokumenti (i popratna literatura) koju je pritom obradila teško da čine osnovanim glavni zaključak Metesi Deronjić, koji glasi:

Na temelju sadržaja spomenutih dokumenata, ali i sjećanja njegove supruge Lelje Dobronić, moguće je uvidjeti da nisu postojali nikakvi objektivni razlozi koji bi sprječavali Vuk-Pavlovićevo napredovanje, nego da su njegovoj sudbini presudili zavist i zloba kolega te u velikoj mjeri neprijateljski odnos NDH prema Židovima. (2023: 321; isto i 329, 334)

Može li se doista samo na temelju dokumenata samog Vuk-Pavlovića i svjedočanstva njegove supruge šezdeset godina kasnije zaključiti na nepostojanje *objektivnih* razloga za postupanje s Vuk-Pavlovićem koncem tridesetih i početkom četrdesetih godina?³ Ti dopisi i svjedočanstva nesporno su izrazito vrijedna građa i smjernica, no teško da mogu biti nešto više od toga ako se ne upotpune i nekim drugim pokazateljima. Drugim riječima, oni jesu dobra osnova za postavljanje teze, ali ne i za dobivanje bilo kakvog uvida temeljem njih. Metesi Deronjić, kao niti Polić(i) prije nje, rekao sam već, dodatne pokazatelje ne navodi. Znači li to da neke potkrepe mimo eventualnih osobnih i nedokumentiranih svjedočanstava iz prve ili druge ruke o tome razdoblju, a do kojih je prvotno mogao osobno doći Polić, nema?

² Metesi Deronjić piše: “Nažalost, zasad još nema pouzdanih dokaza u prilog te tvrdnje, a sâm Vuk-Pavlović u dostupnim dokumentima nije čak dao ni naslutiti da između njega i Bazale postoje bilo kakva neslaganja” (2023: 330); isto ponavlja i u zaključku članka (2023: 334).

³ Lelja Dobronić (2003: 20) o tome tek kaže: “prilike su na Fakultetu bile vrlo loše. Zatvorene grupe nisu dopuštale napredovanje mladima, marljivima i sposobnima, pogotovo nekonformistički nastrojenima. Bilo je tu i antisemitizma”. Da posumnjamo u potpunost ovdje nabrojanih razloga, dovoljno je razmotriti paralelni tijek sveučilišne karijere mladog, marljivog i sposobnog Vladimira Filipovića koji je po liniji majke, Ivke Kon (Kohn), bio židovskog porijekla (vidi Dretar 2017: 39; Feletar 2013: 40; i NN 2021c).

Postoji nekoliko stvari koje podržavaju Polićevu tezu o odnosu Bazale i Vuk-Pavlovića, neke od njih izravnije od drugih. No sve one, uzete skupno, čine joj čvrstu osnovu. Neke od tih stvari ujedno osiguravaju i nešto drugačiji kut gledanja na slučaj Vuk-Pavlovića i osnovu za preispitivanje tvrdnje o nepostojanju ikakvih objektivnih razloga za njegovo napredovanje. Uz to, smatram da tvrdnje o tome da su Vuk-Pavlovićevoj sudbini tih godina presudili “u velikoj mjeri neprijateljski odnos NDH prema Židovima” ili da ga “prilikom drugog reizbora 1941. ustaške [...] vlasti suspendiraju i zatim umirovljuju” (Zenko 1995: 392), ne stoje. Time ne želim reći da Vuk-Pavlović nije imao velikih problema u NDH zbog svog židovskog porijekla; to je nesporno i dobro dokumentirano (npr. Polić 1994: 821; 2001: 21 i 45–46; Metesi Deronjić 2023: 331–334). Nema osnovu niti tvrditi da i prije toga kao porijeklom Židov nije osjetio diskriminaciju po rasnoj osnovi. Želim tek reći da NDH i antisemitizam nisu imali nikakvu ili tek malu ulogu u cijelom slučaju njegova nena-predovanja i nereizbora koji su ga vodili do umirovljenja 1941. Te dvije stvari trebalo bi stoga držati odvojenima. Uostalom, NDH je proglašena 10. travnja 1941., a do tad je pitanje Vuk-Pavlovićeva statusa, a što je jasno i iz teksta Metesi Deronjić, bilo tek stvar formalnosti; ključni su se događaji, očito, odigrali u razdoblju prije toga.

Drugim riječima, da je 1938., 1939., 1940. ili 1941. došao bilo koji drugi režim na vlast (projugoslavenski, prosrpski, prožidovski, pro-kakav-god), a da je sastav Savjeta, tj. Vijeća Fakulteta ostao isti, i ishod bi za Vuk-Pavlovića bio isti. Dakle, cijela Metesi Deronjićina rekonstrukcija tužnih, sramotnih i ponižavajućih okolnosti Vuk-Pavlovićeve primoranosti da dokazuje svoje domoljublje i moli da mu se priznaju “sva prava, koja pripadaju osobama arijskog porijekla”, a koja su mu na kraju ustaške vlasti osporile (očito ne prepoznavši da je za njega, kako to piše Polić (2001: 32), već “bila dovršena subjektivna preobrazba židovskog djeteta Pavla Wolfa u odraslog Hrvata i katolika, Pavla Vuk-Pavlovića”), zapravo je slučaj za sebe (vidi o tome Metesi Deronjić 2023: 332). Da je za Vuk-Pavlovića od 1935. u pogledu odnosa na Fakultetu i očekivanog napredovanja sve teklo glatko, bi li svejedno 1941. bio udaljen sa Sveučilišta? Siguran sam da bi. Je li do njegovih problema *de facto* doveo antisemitizam i novi režim 1941? Siguran sam da nije. Do tih je problema doveo prije svega njegov sve lošiji odnos s Bazalom, a onda i drugim istaknutim članovima Fakulteta. U radu iznosim razloge za tu svoju tvrdnju. Prvo ću se pozabaviti onim što smatram ranim pokazateljima narušenog odnosa Vuk-Pavlovića i Bazale, a čemu dosad nitko nije pridao nikakvu pozornost. Zatim ću se usmjeriti na nešto kasniju dokumentaciju koja nesporno baca dodatno i

važno svjetlo na slučaj nenapredovanja i nereizbora Vuk-Pavlovića, kao i njegova odnosa s Bazalom i drugim članovima Fakulteta, a koju su do sad istraživači dotičnih okolnosti također potpuno zanemarili.

2. (Ne)suradnja

Marija Brida (1974: 13–15) i zatim Polić (1994: 824–826; 2001: 71–74) donose objedinjene popise kolegija u čijem je izvođenju Vuk-Pavlović sudjelovao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu u razdoblju 1929–1940. (vidi i Macut 2018: 146–147). No ni Brida ni Polić ne primjećuju i, posljedično, ne pridaju nikakvu važnost naglom prestanku suradnje Bazale i Vuk-Pavlovića u filozofskim seminarima koji su se održavali u tom razdoblju i tome da njihova suradnja nikad više nije bila ponovno uspostavljena. Naime, od zimskog semestra 1930/31. do zimskog semestra 1933/34. Vuk-Pavlović filozofske je seminare držao u svakom semestru u suradnji s Bazalom (ukupno sedam seminara). Od ljetnog semestra 1933/34. do ljetnog semestra 1939/40., posljednjega u kojemu je predavao, Vuk-Pavlović je seminare držao sam (ukupno trinaest seminara). Taj nagli, potpuni prestanak suradnje ne može biti slučajnost. U svjetlu gore predložene teze o “nemilosti tada vodećeg čovjeka Filozofskog odjela [...], Alberta Bazale” spram Vuk-Pavlovića, čini mi se neizbježnim ovaj nagli i trajni prestanak njihove suradnje u seminarima promatrati kao rezultat njihovih narušenih odnosa. Objašnjenja za taj “razlaz”, naravno, ima i drugih, recimo očekivano osamostaljenje mlađeg od starijeg kolege. Postoji li onda nešto povrh tek osjećaja potaknutog Polićevom tezom, a što bi potvrdilo da su teza o nemilosti i prestanak suradnje povezani?

U zapisniku sjednice Savjeta Filozofskog fakulteta od 28. listopada 1939. – sjednice na kojoj je slučaj Vuk-Pavlovića počeo eskalirati (čemu ću se vratiti u 5. odjeljku) – nalazimo i sljedeće (dio izvještaja o Bazalinu istupu):

Fakultetski savjet treba da zna i to, da docent dr. Vuk-Pavlović već 4 godine njega /t.j. prof. Bazalu/ ignorira, ne objavljuje predavanja u dogovoru s profesorom filozofije /t.j. prof. Bazalom/, kako je to propisano. (I.–28/10/39: t. 1, str. 12–13)⁴

Zatim, u zapisniku sjednice Savjeta Filozofskog fakulteta od 16. prosinca 1939. nalazimo i sljedeće (dio izvještaja o Vuk-Pavlovićevu istupu):

⁴ Za pojašnjenje konvencije upućivanja na arhivske dokumente vidi dio o arhivskoj građi u odjeljku “Literatura”. U radu sve dijelove citirane iz arhivskih dokumenata (kao, uostalom, i drugih stvari) navodim kako u dokumentima i piše. Moje eventualne intervencije u izvorni tekst naznačene su isključivo uglatim zagradama, osim kad se radi o fusnotama koje sam povremeno dodavao zbog pojašnjenja.

Iznosi, da ga je prof. Bazala u Seminaru ponizivao raznim primjedbama pred slušačima [...]. (II.-16/12/39: t. 1, str. 14)

Na tu Vuk-Pavlovićevu opasku, Bazala je odgovorio (dio izvještaja o Bazalinu istupu):

Prof. Bazala se u Seminaru nije nikad izrugivao bilo kojem docentu, pa ni samim studentima. Priznat će, da je u kojem rijetkom slučaju smatrao neke termine dra. Vuk-Pavlovića nezgodnim, kao na pr. “valjanje” mjesto “važenje” u značenju njemačke riječi Geltung. Ali to je osnovana i dopuštena kritika. Naprotiv, dr. Vuk-Pavlović je više puta studentima znao kazati: “A to ste tamo čuli”, ciljajući na Seminar prof. Bazale. Prof. Bazala ističe, da je kritizirao, ali da se nije nikada izrugivao; tko ga poznaje, zna, da se nije nikada surovo ponašao, ali dr. Vuk-Pavlović, mjesto da popravi svoje držanje kao docent, kritizirao je njega i kao čovjeka i kao pisca. (II.-16/12/39: t. 1, str. 15–16)

Konačno, u zapisniku sjednice Savjeta Filozofskog fakulteta od 24. lipnja 1940., pod točkom o obnovi docenture za Vuk-Pavlovića, nalazimo sljedeće (dio izvještaja o Bazalinu istupu):

Prof. Bazala veli, da docent dr. Vuk-Pavlović nije svoja predavanja ni vježbe udešavao u sporazumu s njim /prof. Bazalom/, kako to propisuje O.U.U. [Opšta uredba o univerzitetima], već ih neposredno dostavljao Dekanatu, a isto tako i izvještaje o svojem radu u Seminaru.⁵ (VI.-24/6/40: t. 9, str. 15–16)

Već sada, dakle, imamo nekoliko konkretnih pokazatelja narušenog odnosa Bazale i Vuk-Pavlovića. Jedan je pokazatelj (premda po sebi ne i neosporiv dokaz) nagli prestanak njihove suradnje u izvođenju seminara. Da to jest pokazatelj upravo njihova neslaganja potvrđuju njihove kasnije zabilježene sjedničke prepirke. Drugi, nesporno važniji, izravniji i čvršći pokazatelj – dokaz – sami su zapisnici sjednica Savjeta (kasnije, Vijeća) Filozofskoga fakulteta. Oni otkrivaju daleko više no što je ovdje istaknuto; vratit ću im se u odjeljcima 5–7.

Potonji izvaci iz zapisnika sjednica Savjeta zbunjujući su kada se u njima rečeno uspoređi s Vuk-Pavlovićevim dopisom Dekanatu Filozofskog fakulteta od 8. siječnja 1941., pisanom, dakle, više od pola godine kasnije, jer u njemu Vuk-Pavlović citiranim Bazalinim istupima proturječi kad kaže:

Odredio sam predavanja i vježbe, kako sam se o tome sporazumio s predmetnim nastavnikom g. prof. drom. A. Bazalom već prigodom vokacije, a i kasnije u više navrata, naročito godine 1934. i 1935. [...]

Budući da predmetni nastavnik g. prof. dr. A. Bazala nije nikada kasnije izrazio želju, da bi se štogod u našem sporazumu promijenilo, a nije nikad ni

⁵ Ishod točke docentskog reizbora Vuk-Pavlovića bilo je stavljanje Vuk-Pavlovića na “raspoloženje” Banskoj Vlasti temeljem nepovoljnog glasanja za reizbor. Više o tome u 7. odjeljku.

prigovorilo predavanjima ili vježbama, koje sam dosad [...] određivao, objavljuvao i držao, to ne želeći zasad ni sam promjene u učinjenome sporazumu, najavljujem prema samom tom sporazumu svoj nastavnički rad za ljetno poljeće šk. g. 1940/41.⁶

Koji je razlog tome? Pretpostavljam: razumna strategija predstavljanja idealnih okolnosti pomirljivim tonom koja bi mu nanijela manje štete od oštrog napada, a koji mu u drugim slučajevima i nije bio stran.⁷

To, međutim, nije prvi put da je Vuk-Pavlović tako nešto izjavio; slično stoji i u žalbi koju je uputio Dekanatu 1. listopada 1940., a koju se onda čitalo na sjednici Vijeća 8. listopada 1940. U žalbi između ostalog stoji:

[...] ja sam [...] svake godine na kraju semestra – a prema sporazumu učinjenome s predmetnim nastavnikom /redov. profesorom/ odmah na početku moje docentske službe, a i u kasnijim prilikama – na poziv Dekanata filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu prijavljivao svoja predavanja i vježbe za idući semestar.⁸

U zapisniku iste sjednice stoji i izvještaj o Bazalinu istupu na tvrdnje iz te žalbe:

Prof. Bazala za vrijeme čitanja primjećuje, da nije istina, kako to dr. Vuk-Pavlović tvrdi, da bi on na kraju svakog semestra u dogovoru s predmetnim nastavnikom, a to je profesorom filozofije drom. Bazalom, određivao predavanja za naredni semestar. (I.–8/10/40: t. 2, str. 7)

A zatim, nakon što se na Vuk-Pavlovićevu žalbu osvrnuo i tadašnji rektor Stjepan Ivšić, Bazala nastavlja (dio izvještaja o Bazalinu istupu):

Prof. Bazala potvrđuje svoju gornju izjavu i veli, da o kakvom dogovoru njegovom sa drom. Vuk-Pavlovićem ne može biti govora, jer najmanje zadnje 3 godine nije stajao s njim ni u usmenoj ni u pismenoj vezi. (I.–8/10/40: t. 2, str. 8)

Bazala je isto ponovio i na sjednici Vijeća 22. veljače 1941. (IV.–22/2/41: t. 12, str. 23–24; usp. 7. odjeljak u nastavku, str. 169–170).

Nagli prestanak suradnje Bazale i Vuk-Pavlovića nije samo potkrepa tezi o postojanju njihova sukoba, već i dobra osnova za smještanje početka tog sukoba u rane 1930-e jer njihove kasnije suradnje u seminarima, od ljetnoga semestra 1933/34., i nije bilo, a da bi u sklopu tê Bazala mogao

⁶ Vuk-Pavlovićev "Dopis Dekanatu filozofskoga fakulteta sveučilišta u Zagrebu" od 8. siječnja 1941. (usp. i Metesi Deronjić 2023: 326). Taj je dopis onda bio kratko razmatran na sjednici Vijeća 11. siječnja 1941. (vidi III.–11/1/41: t. 1, str. 7).

⁷ Iz zapisnika sjednice Savjeta iz 1939. jasno je da se Vuk-Pavlović koristio uslugama odvjetnika pri sastavljanju dopisa, pa je možda upravo odvjetnik pridonio izboru ovakve strategije (vidi II.–16/12/39: t. 1, str. 12).

⁸ Vuk-Pavlovićeva "Žalba Vuk-Pavlovića Dekanatu filozofskog fakulteta" od 1. listopada 1940.

davati svoje primjedbe pred studentima (na što se na sjednici 1939. požalio Vuk-Pavlović). Štoviše, čini se da temeljem Bazalina osvrta na optužbu o izrugivanju možemo detektirati točku njihova razlaza: njihov zajednički seminar o problemu vrijednosti u zimskome semestru 1933/34. Sporni izraz “valjanje” koji navodi Bazala često se pojavljuje u Vuk-Pavlovićevoj knjizi *Ličnost i odgoj* iz 1932. Termin “važenje”, Bazali draži, u njoj se ne pojavljuje niti jedanput. Ta se pak knjiga, od svih tema seminara koje su zajedno držali od zimskoga semestra 1929/30. naovamo, najbolje uklapa upravo u ovaj. Štoviše, svi seminari koje su držali prije toga tematski su spadali u teorijsku filozofiju.⁹ Uz to, seminar “Problem vrednota” ujedno je i njihov posljednji zajednički kolegij, što je očekivano ako je upravo na njemu došlo do značajnijih nesuglasica. Naravno, za pretpostaviti je da do narušavanja odnosa nije došlo odjednom i samo zbog Bazalinih upadica, već da je 1933. tek rana etapa njihova rastućeg neslaganja, a koje je kulminaciju doživjelo koncem tridesetih godina.

Budući da zajednički rad na seminaru koji se prvenstveno bavi praktičnim temama – što je očito bila prije Vuk-Pavlovićeva no Bazalina domena – više nije dolazio u obzir, seminari su od idućeg semestra (ljetnog semestra 1933/34.) podijeljeni u “praktički odio” i “teorijski odio”. To potvrđuje i citirani Vuk-Pavlovićev dopis od 8. siječnja 1941. Dobivši “praktički odio”, Vuk-Pavlović, barem tako proizlazi iz gore citiranih Bazalinih pritužbi, nastavu je organizirao mimo Bazale kao “vođenog čovjeka Filozofskog odjela”. Sad se okrećem drugom pokazatelju koji se, kronološki, odmah nastavlja na njihov prestanak seminarske suradnje.

3. Zlata Praha '34.

Koncem akademske godine 1933/34., početkom rujna, u Pragu je održan VIII. međunarodni filozofski kongres, o čijem značenju govori već i letimičan pogled na impresivan popis njegovih sudionika (recimo, R. Carnap, N. Hartmann, M. Schlick, J. Lukasiewicz, O. Neurath i E. Nagel).¹⁰ Jugoslavensku državnu delegaciju činilo je osam predstavnika, od čega dva sa Zagrebačkog sveučilišta: Bazala i Vuk-Pavlović. Bazalina funkcija u kongresu bila je formalna: nastupao je kao zastupnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (Bazala 1935: 178, 182,

⁹ “Logički problemi” (ljetni semestar 1932/33.), “Smjerovi i problemi logike” (zimski semestar 1932/33.), “Materijalizam i idealizam...” (ljetni semestar 1931/32.), “Raspravljavanje o problemima filozofije prirode” (zimski semestar 1931/32.) itd. Za cjelovit popis kolegija i seminara vidi Polić (1994: 824–826; 2001: 71–72) i Macut (2018: 146–147).

¹⁰ Za potpuni popis sudionika vidi NN (1936: 1097–1103).

183). Vuk-Pavlović sudjelovao je s referatom o odnosu politike, odgoja i religije, kao i u popratnoj raspravi; oba priloga objavljena su u *Actes* kongresa dvije godine kasnije (Vuk-Pavlović 1936a i 1936b). U *Ljetopisu* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za 1935. godinu Bazala je napisao iscrpan izvještaj s tog kongresa. Smatram da u njemu treba prepoznati daljnji pokazatelj njihova pretpostavljenog neslaganja, a koji ujedno podržava i prethodnu tezu o preciznijem detektiranju razdoblja u kojemu je do ozbiljnijeg neslaganja došlo. Već prva rečenica izvještaja daje naslutiti da je Bazala iz Zagreba u Prag i natrag u Zagreb putovao sam, a ne u društvu zagrebačkih kolega, Vuk-Pavlovića i Vladimira Filipovića. Odvojeni odlazak, čini mi se, bio bi prilično čudan da su odnosi Bazale i Vuk-Pavlovića bili normalniji.¹¹

Opisujući treći dan konferencije kada su na red došla pitanja o odnosu religije i filozofije, nabrajajući izlagače i teme, u Bazalinu opisu kratko stoji i ovo:

Vuk-Pavlović (sa temom “Politika, odgoj i religija” razvijajući svoje mišljenje izloženo u djelu “Ličnost i odgoj”). (Bazala 1935: 180)

Vuk-Pavlovićevo sudjelovanje u naknadnoj raspravi se i ne spominje. Moglo bi se pomisliti da u tom Bazalinu postupku nema ničega spornog jer, s obzirom na količinu aktivnosti, tema i izlaganja tijekom šest dana kongresa, neki opširniji izvještaj, a onda i ocjenu izlaganja, ne bi bilo realno očekivati niti primjereno napisati – čak niti vezano za kolegu s vlastitog odsjeka. No to stoji sve dok se ovaj šturi osvrt na Vuk-Pavlovića ne usporedi s tim kako su prošli drugi akteri kongresa na koje se Bazala u svom izvještaju osvrnuo. Evo nekoliko primjera: dok je na Vuk-Pavlovića otpao redak i pol Bazalina izvještaja, na Edvarda Beneša je otpalo četrdeset i šest redaka, na Josepha Barthélemyja dvadeset i osam redaka, a na Willyja Hellpacha osam redaka (Bazala 1935: 177–178 i 180–181).

Moglo bi se pomisliti da Bazalino prešućivanje Vuk-Pavlovićevo sudjelovanja u naknadnoj “diskusiji” nikako nije znakovito jer u kratkom izvještaju nema mjesta za takve detalje. No pogleda li se sam izvještaj, može se uočiti da u nekim drugim slučajevima Bazala nabraja sudionike diskusija kao i detalje iz njih (Bazala 1935: 180).

¹¹ Za razliku od Bazale i Vuk-Pavlovića, Filipović nije bio službeni član Jugoslavenske državne delegacije. S obzirom na njihova kasnija zajednička prijateljska sudjelovanja na konferencijama, može se pretpostaviti da su Vuk-Pavlović i Filipović u Prag otputovali zajedno. Bazala Filipovića u svom izvještaju ne spominje, no da je i on bio prisutan u Pragu jasno proizlazi iz njegovih izvještaja o tom kongresu koje je po povratku napisao za dvoje dnevnih novina (Filipović 1934a i 1934b). O Vuk-Pavloviću i Filipoviću na kasnijim konferencijama vidi Polić (2001: 60–61).

Dalje, Bazala je u izvještaju istaknuo da je čehoslovački predsjednik i pokrovitelj kongresa, Tomáš G. Masaryk, preko svog predstavnika, poslao pozdrav sudionicima kongresa (Bazala 1935: 177). Nije proputio istaknuti ni da je za vrijeme kongresa bilo priređeno primanje kod ministra Beneša i predsjednice čehoslovačkog “Crvenoga Krsta” Alice G. Masarykove (inače, kćeri T. G. Masaryka), a u kojemu je i sam sudjelovao i pritom “imao prilike, da osim razgovora sa starim i novim znancima filozofijske struke [posjeti] pretsjednika Češke akademije, da [pozdravi] naše članove dopisnike u Pragu i [posjeti] slavenski institut prof. Murka” (Bazala 1935: 182). S druge strane, dobro je dokumentiran Bazalin osobni odnos prema T. G. Masaryku – posvetio mu je tekst od osamdeset stranica (vidi Bazala 1934). No nekako je uz sve to uspio prešutjeti da su upravo u sekciji u kojoj je izlaganje održao Vuk-Pavlović (od svega šest članova) – “La crise de la démocratie. Section IV (Vendredi 7 Septembre)” – preko njegovog predstavnika bila čitana nova i neobjavljena razmišljanja o demokraciji T. G. Masaryka.¹² Ne bi li se i zbog tih okolnosti očekivalo da će Bazala dodatno spomenuti zagrebačkoga kolegu?

U svom izvještaju Bazala ničime nije dao naslutiti kakva je bila kvaliteta i recepcija Vuk-Pavlovićeva sudjelovanja na kongresu. Moglo bi se pomisliti da je razlog tome Bazalino smatranje neprimjerenim iznositi ocjene sudjelovanja, pa kako su ocjene drugih izostale, prirodno je bilo izostaviti i ocjenu Vuk-Pavlovića. No ta pretpostavka nikako ne odgovara stvarnosti jer se Bazala ne ustručava, uglavnom pozitivno, ocijeniti sudjelovanja drugih. Primjerice, piše o “formalno savršenom i logički pregnantno izvedenom govoru” E. Przywara ili o tome kako je u “elegantnom govoru, kako to već umiju Francuzi, temperamentno i duhovito govorio” J. Barthélemy (Bazala 1935: 180). Dakle, ili je po Bazali Vuk-Pavlovićevo sudjelovanje bilo ispod razine (pa je smatrao boljim to prešutjeti nego ga kritizirati ili pak lagati) ili je bilo kakvu njegovu ocjenu izostavio želeći dio o njemu svesti na minimum. Ako ovo potonje, a to smatram najizglednijim, razlog je morao biti animozitet među njima, ne Bazalino vjerovanje da bi tako nešto bilo neprimjereno.

Usporedbe radi, evo jednog drugog osvrta na Vuk-Pavlovićevo praško izlaganje:

U vezi s predavanjima ove centralne skupine kongresa održao je izvrsno posjećeno predavanje i docent zagrebačkog sveučilišta dr. Pavao Vuk-Pavlović o temi: “Politika, odgoj i religija”. Njegovi izvodi – nama djelomično već poznati iz

¹² Usp. NN (1936: 637, 639 i 1100).

njegova djela “Ličnost i odgoj” – [...] naišli su na veliko interesovanje i izazvali živahnu diskusiju.

Autor toga osvrta iz *Jutarnjeg lista* je Vladimir Filipović (1934a: 4). Tjedan dana kasnije objavljen je i drugi, opširniji prikaz kongresa u četiri dijela u *Obzoru* gdje je Filipović Vuk-Pavloviću posvetio znatno više pozornosti te nije propustio istaknuti ni da je “jedan od najistaknutijih filozofa današnjice” Nicolai “Hartmann vrlo temperamentno branio Vuk-Pavlovićeovu tezu” (Filipović 1934b: 4). *To* su blagonakloni i, ne sumnjam, iskreni i točni izvještaji o Vuk-Pavlovićeovu praškom nastupu. Očito, bitno se razlikuju od onoga Bazalinog.¹³

Konačno, u izvještaju od osam stranica Bazala je sebi i svojim aktivnostima poklonio ukupno preko dvije stranice (cca. osamdeset redaka teksta) – dakle, najviše pozornosti od svih. Moglo bi se pomisliti da je barem to prirodno, čak i ako je na štetu detaljnijeg izvještaja o Vuk-Pavloviću, jer Bazala ovaj izvještaj podnosi Akademiji, a koja je upravo njega izabrala da je zastupa u Pragu (Bazala 1935: 183). No i po tom pitanju stvari su malo složenije. Ne samo da je Vuk-Pavlović bio jedini zagrebački aktivni sudionik izlaganja (te uz Branislava Petronijevića i jedini jugoslavenski), Vuk-Pavlović je bio i jedini aktivni sudionik izravno povezan s Akademijom. Naime, od 1928. bio je njen dopisni član (Polić 1994: 820, 823; 2001: 42, 69), pa Bazalino neisticanje Vuk-Pavlovića barem po toj liniji i to pred članovima same Akademije moralo je biti motivirano njegovim osobnim razlozima.

Uzimajući navedene istaknute točke u obzir, zaključujem da je Bazalin osvrt na Vuk-Pavlovića bio upravo onoliki koliko ga je u njegovu izvještaju bilo nemoguće prešutjeti, no nesporno je bio minimalan s obzirom na ono kakav je mogao biti i kakvi su mu drugi osvrti u istome izvještaju bili. To je, zaključujem dalje, zanimljiv pokazatelj njihova međusobnog narušenog odnosa već u prvoj polovici 1930-ih godina. Isto potvrđuje i Vuk-Pavlovićeova opaska sa sjednice Savjeta od 16. prosinca 1939., kad se požalio “da ga [prof. Bazala] nije predložio, da sudjeluje na kongresu filo-

¹³ S obzirom na kasnije optužbe upućene Vuk-Pavloviću zabilježene u Zapisniku I. sjednice Savjeta Filozofskog fakulteta od 28. listopada 1939. (vidi 5. odjeljak u nastavku), ovdje možda nije zgoroga spomenuti da su i *Jutarnji list* i *Obzor* u kojima su Filipovićeovi tekstovi objavljeni bili tiskani u “stampariji” povezanoj s Vuk-Pavlovićevom obitelji – Tipografija d.d. – a njegov je otac svojevremeno bio i suvlasnik *Jutarnjeg lista* (Polić 2001: 20; Supek 1988: 89). Budući da je Bazala na spomenutoj sjednici potegao upravo to pitanje, optuživši Vuk-Pavlovića da je iskoristio “svoj kapitalistički položaj u štampi” (I.28/10/39: t. 1, str. 12), moguće je da je već 1934. Filipovićeve članke gledao u istome svjetlu – kao naručene hvalospjeve u kojima se Bazalu jednom riječju ne spominje.

zofa, pače da je poslije sjednice, na kojoj se o tome raspravljalo, na njega vikao” (II.–16/12/39: t. 1, str. 14). U zapisniku sjednice iz travnja 1934. na koju cilja Vuk-Pavlović stoji da “[g.] Petronijević Brana iz Beograda traži da mu naš Univerzitet imenuje drugo lice koje će uz prof. Bazalu sudjelovati na tom [praškom] kongresu u ime našega Univerziteta”, a tu zabilješku prati da “Savjet zaključuje, da se prepusti gosp. prof. Bazali da imenuje toga drugoga člana fakulteta” (V.–18/4/34: t. 1, str. 2).

Zaključujem da Vuk-Pavlović tada nije bio Bazalin izbor te da se za svoje sudjelovanje na kongresu nekako izborio mimo Bazaline volje i preferencija, a po cijenu pogoršanja odnosa s njim. To mu sigurno nije bilo zaboravljeno. Slična situacija dogodila se i godinu kasnije. Bazala je na sjednici u srpnju 1935. govorio “o proslavi 300-godišnjice Descartesa”, a za sudionike na toj proslavi (pretpostavljam na Bazalin prijedlog, premda tako nigdje u zapisniku ne stoji) Savjet je izabrao Bazalu, Filipovića, Stjepana Matičevića, Ramira Bujasa, i (još uvijek) Stevana Patakija; jedini izostavljen filozof bio je Vuk-Pavlović (VIII.–3/7/35: t. 17).

4. Zbunjujuć dopis iz travnja 1938.

Na V. redovitoj sjednici Savjeta, 5. veljače 1935., Bazala je temeljem raspoloživog slobodnog mjesta predložio da se raspiše natječaj za “vanrednog profesora za praktičnu filozofiju”, a što je jednoglasno prihvaćeno (V.–5/2/35: t. 3, str. 2). Na VII. redovitoj sjednici, četiri mjeseca kasnije, stvar se promijenila. U zapisniku te sjednice, pod točkom 10 (“Izbor odbora za ocjenu kandidata za vanrednu profesuru iz praktične filozofije”) stoji da se Matičević (koji je prisustvovao prethodnoj sjednici i s natječajem očito tad bio suglasan) usprotivio postupku i odbio ući u odbor i to iz dva razloga: to mjesto ne postoji u budžetu i neprimjereno je da se odbor izabire prije isteklog roka, s obzirom na to da se u međuvremenu može prijaviti još kandidata.¹⁴ Dekan (Grga Novak) brani postupak, a Stjepan Ivšić predlaže da se ta točka odgodi za iduću sjednicu, što je i prihvaćeno. Na sjednici je bio prisutan Vuk-Pavlović, ali ne i Bazala koji je natječaj inicirao (VII.–25/5/35: t. 10, str. 11). Na idućoj sjednici ponovljena je točka o izboru odbora za izvještaj (VIII.–3/7/35: t. 6, str. 6–7). Matičević je ponovio svoje stajalište i predložio da se natječaj ne raspisuje; Bazala se tome usprotivio, obrazložio zakonitost natječaja te istaknuo da se radi o interesu Fakulteta. Matičević ostaje pri svojim razlozima i dodaje da “nije baš velika potreba ove katedre” (za praktičnu

¹⁴ Iz potonjeg se razloga da naslutiti da tko god da se u tom trenutku već bio prijavio, Matičević s tim (ili tima) nije bio najzadovoljniji (vidi i fusnotu 18 u nastavku).

filozofiju). Franjo Fancev djelomično podržava Matičevića. Dekan točku stavlja na glasanje i većina članova Savjeta je podržava te su u odbor, jednoglasno, izabrani Bazala, Matičević i Bujas.

Čini se da tri godine kasnije priča s tim natječajem za “vanrednog profesora praktične filozofije” nije bila ni blizu okončanja. Štoviše, čini se da je postupak postao vrlo netransparentan i nepošten te usmjeren osobno protiv jednog od kandidata za to mjesto – Vuk-Pavlovića. Očito procijenivši da više nema smisla mirno čekati okončanje i rasvjetljenje postupka, u travnju 1938. Vuk-Pavlović je uputio dopis Dekanatu u kojemu između ostaloga stoji:

Kako do danas, tri godine iza natječaja, ne dobih nikakve obavijesti na moju molbu, slobodan sam ovime najučtivije zamoliti ugledni Dekanat, da bi me izvolio dopisom obavijestiti, u kojemu li je stadiju natječajni postupak.

[...] prisiljen [sam] upitati, zašto se sa mnom stalno postupa drukčije, negoli s ostalim članovima Savjeta; zašto se napose slučaj moje profesure tretira skroz drukčije, negoli kod onih članova Savjeta, koji su nekoć kao docenti bili po rangu mlađi od mene, a sada sasvim pravilno postaju već i redovnim profesorima, dok ja nemam ni definitive. A dužnost mi je pripomenuti, da mi je pravilno napredovanje bilo s odgovorne strane u više navrata zajamčivano svečano zadanom riječi i prije, negoli što sam se -- ne po svojoj inicijativi, nego po ponovljenom nagovoru -- prihvatio docenture [...] [Z]ašto mi se uopće oduzeo i zašto mi se sveđ iznovice snizuje moj rang i zašto bivam stalno bez nužde zapostavljan i nepravdom progonjen; zašto sam u stvari stavljen izvan zakona i lojalne upotrebe sveučilišne autonomije. Nakon dugogodišnje šutke proživljene kalvarije na tom fakultetu smatram svojim čovječanskim pravom pitati i očekivati, da se ne će cinički zabaciti moje pitanje, kada li će se na fakultetu, kojemu dugi niz godina predano pripadam, postupati i sa mnom kolegijalno i ljudski.¹⁵

Iz ovog Vuk-Pavlovićeva dopisa proizlazi: (1) ne zna u kojem je “stadiju” natječajni postupak; (2) predložen je za mjesto “vanrednog profesora”; (3) diskriminira ga se; (4) i prije dolaska na docentsko mjesto na Fakultetu, napredovanje u profesora mu je bilo zajamčeno; (5) sad mu je napredovanje oduzeto i to kršenjem zakona i iskorištavanjem sveučilišne autonomije.

Vuk-Pavlovićev dopis čini se krajnje razumnim i razumljivim jer tri godine neznanja i neizvjesnosti jest puno vremena; tako je dopis shvatila i Metesi Deronjić (2023: 323). No taj se dojam donekle mijenja prođe li se kroz sjedničke zapisnike iz razdoblja nakon raspisivanja natječaja 1935., a do trenutka toga Vuk-Pavlovićeva dopisa (dakle, kroz akademske godine 1935/36., 1936/37. i 1937/38.).

¹⁵ Vuk-Pavlovićev “Dopis uglednom Dekanatu filozofskoga fakulteta sveučilišta u Zagrebu” od 17. travnja 1938.

Važna stvar dogodila se već na prvoj sjednici nove akademske godine (1935/36.). Budući da postupak za “vanrednu profesuru” nije bio gotov, a Vuk-Pavloviću je isteklo petogodišnje razdoblje od izbora za docenta (1929., tj. 1930.),¹⁶ Bazala pod točkom 3. pokreće “obnovu izbora univ. docenta dra. Vuk-Pavlovića Pavla” (I.–23/10/35: t. 3, str. 4). U zaključku točke stoji: “dr. Pavao Vuk Pavlović izabran za docenta sa 17 glasova”. Ništa od ovoga nije sporno i čini se da je Vuk-Pavlović sad samo trebao čekati dovršetak natječaja za “vanrednu profesuru”. Štoviše, ovog je puta dobio više glasova no prvoga puta. Pogleda li se, međutim, malo bolje sadržaj točke 3., stvari se za njega nisu razvijale u najpovoljnijem smjeru. Naime, on većinom od 17 glasova jest bio reizabran za docenta, no ukupno je glasalo 27 članova Savjeta, dakle 10 ih je bilo protiv njegovog reizbora. Moglo bi se pomisliti da je tih deset članova svojim protivljenjem zapravo sugeriralo da su protiv reizbora a za izbor u više zvanje, no to nikako ne može biti točno (a što će se potvrditi i na idućim sjednicama). Da je omjer za/protiv glasova bio drugačiji, Vuk-Pavloviću ne bi slijedilo napredovanje već otkaz, a tih deset članova željelo je upravo to.

Je li Vuk-Pavlović po ovoj situaciji s omjerom glasova poseban slučaj ili je bilo uobičajeno da se znatan broj članova (preko jedne trećine od ukupnoga broja) protivi nečijem reizboru? Mislim da na to odgovor pruža već slučaj fizičara Dušana Pejnovića kojega se reizabiralo za docenta pod istom točkom kao i Vuk-Pavlovića, odmah nakon njega. Za Pejnovića je također glasalo 27 članova, istih onih koji su glasali kod Vuk-Pavlovića, a omjer je bio 26 za reizbor i 1 protiv. Daljnje usporedbe radi, tri i pol godine kasnije, na sjednici Savjeta 19. travnja 1939., Vladimir Filipović izabran je za docenta s omjerom glasova 21 za, 4 protiv (III.–19/4/1939: t. 4, str. 8–9). Potonji, Filipovićev slučaj izbora za docenta ujedno potkopava i neke druge teze iznesene u literaturi (vidi raniju fusnotu 3). Iz navedenoga zaključujem da je već 1935. godine popriličan broj članova Savjeta bio vrlo nesklon Vuk-Pavloviću, no da Bazala još uvijek nije bio među njima.

Iz zapisnika I. redovite sjednice Savjeta iduće akademske godine (1936/37.) doznajemo dvije nove stvari vezane uz Vuk-Pavlovića: da

¹⁶ O prvom postupku Vuk-Pavlovićeva biranja u docenta 1929. vidi zapisnike V. i VI. sjednice Savjeta (V.–31/5/29: t. 7 i VI.–22/6/29: t. 12); omjer glasova za njegov izbor bio je tada 13 “da”, 4 “ne” i 1 prazna glasovnica. Za okolnosti njegovog ponovnog biranja 1930. (ne standardnog reizbora) zbog ondašnjih zakonskih promjena, vidi zapisnik III. izvanredne sjednice Savjeta iz srpnja 1930. (III.–10/7/30: t. 1). Tom ga se prilikom biralo u paketu s nekolicinom drugih novoizabranih docenata; izabrani su jednoglasno.

“Rektorat javlja, da doc. dr. Vuk-Pavlović ne može sada biti unapredjen u IV–1, jer su sva doc. mjesta, koja su u budžetu osigurana u IV položajnoj grupi, popunjena” i zatim da Rektorat za njega “dostavlja odluku o doznaci prve periodske povišice u V grupi” (I.–24/10/36: t. 1, str. 2).¹⁷ Na VII. i posljednjoj sjednici Savjeta za tu akademsku godinu, 23. lipnja 1937, priča s Vuk-Pavlovićevim napredovanjem krenula je u vrlo lošem smjeru, nagoviještenom već s postupkom njegova reizbora za docenta godinu dana ranije (Vuk-Pavlović nije bio prisutan na sjednici). Naime, 3. točka te sjednice bila je “Izvještaj odbor o natječaju za vanrednu profesuru iz praktične filozofije i prijedlog za izbor” (VII.–23/6/37: t. 3, str. 5–7). Prvo istupa Franjo Fancev s “principijelnim” protivljenjem natječaju jer to radno mjesto nije na popisu najhitnijih potreba te “[z]ato drži, da se ne može uopće ni čitati izvještaj odbora za vanrednu profesuru iz praktične filozofije”. Bazala obrazlaže da se tu radi o napredovanju, a ne novom radnom mjestu; Savjet većinom glasova prihvaća da se izvještaj čita.

Svoje izvještaje čitaju Bazala i Bujas; Matičević kao treći izabrani član odbora u međuvremenu je iz njega istupio i nije bio prisutan na sjednici.¹⁸ Na natječaj su se prijavili Vuk-Pavlović i Vjekoslav Rotkvić.¹⁹ I Bazala i Bujas u svojim izvještajima prednost daju Vuk-Pavloviću. Gledaju li se Vuk-Pavlovićeva i Rotkvićeva dotadašnja akademska postignuća, druge ispravne mogućnosti nije ni bilo. Dekan njihov prijedlog stavlja na glasanje, a u zapisniku stoji sljedeći zaključak:

Rezultat glasanja bio je ovaj: U svemu glasovalo 24, od toga 12 da, 5 sa ne, a 7 glasovnica bilo praznih. Kako je u smislu čl. [*nečitljivo zbog uveza zapisnika*] OUU za izbor vanrednog profesora potrebna apsolutna većina od ukupnog broja redovnih i vanrednih profesora, kako nadalje taj broj iznosi 31, dakle je apsolutna većina 16, a doc. Vuk-Pavlović je dobio samo 12 glasova, to prema svemu tome

¹⁷ Vuk-Pavlović je unaprijeđen u grupu IV–1 tek ukazom od 21. IX. 1939. (I.–28/10/38: t. 1, str. 3).

¹⁸ Na sjednici Savjeta 10. svibnja 1937. Matičević, kako stoji u zapisniku, “vraća spise / priloge natječaja s izvještajem/, da radi bolesti, uslijed koje moli i ponovno dopust – nije mogao podnijeti izvještaj” (VI.–10/5/37: t. 1, str. 2). S obzirom na to da će sljedećih nekoliko godina, očito zbog teže bolesti, Matičević često izbivati sa sjednica i nastave (umro je 1940.), unatoč njegovu ranijem protivljenju natječaju i možebitnoj nesklonosti Vuk-Pavloviću mislim da u tom njegovu činu ne bi trebalo vidjeti odraz njegova stava prema postupku ili kandidatima.

¹⁹ Vjekoslav Rotkvić (rođ. 17. veljače 1886.) studirao je u Zagrebu i Beču. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu doktorirao je 1912. s disertacijom *Priroda i kultura: nekoliko pogleda na naturalističko shvatanje života* kod ispitne komisije: Đuro Arnold, Albert Bazala i Ferdo Šišić. Uz tu disertaciju (objavljenu 1916.), objavio je i knjigu *O moralnom napretku* 1919. Jedno je vrijeme radio kao privatni docent na istome fakultetu. Zbog neodazivanja na upite i nenajavlivanja svojih predavanja Bazala ga je iz nastave uklonio 1939. godine (vidi V.–1/7/39: t. 2a, str. 9 i I.–28/10/39: t. 1, str. 4).

docent Vuk-Pavlović nije izabran za vanrednog profesora Praktične filozofije. (VII.-23/6/37: t. 3, str. 6–7)

Tim je točka zaključena i o tome nije bilo daljnje (u zapisniku zabilježene) rasprave. Nema sumnje da je svih dvanaest članova koji su glasali sa “ne” ili glasovnice ostavili praznima bilo protiv Vuk-Pavlovićeva izbora. No je li nedostatak većeg broja “redovnih i vanrednih” profesora na sjednici znakovit ili tek rezultat spleta nesretnih okolnosti ne može se utvrditi, kao ni to je li svojim većim angažmanom Bazala nešto po tom pitanju mogao promijeniti. Kako bilo, postupak napredovanja za Vuk-Pavlovića ovime je bio završen.

Vratimo se sad točkama (1)–(5) izvučenima iz Vuk-Pavlovićeva travanjskog dopisa ranije u odjeljku: (*Ad* 1 i 2) Je li moguće da Vuk-Pavlović, koji je morao unaprijed znati za 3. točku VII. sjednice iz lipnja 1937., idućih godinu dana nije znao za ishod glasanja? Siguran sam da nije moguće. Stoviše, kasnije je Vuk-Pavlović tek zapisnik sjednice od 28. listopada 1939. istaknuo kao prvi u koji mu nije bio omogućen uvid (vidi II.-16/12/39: t. 1, str. 11–12). To implicira da prije toga nije imao problema s uvidom u zapisnike. Dakle, imao je, ili je barem mogao dobiti, uvid u zapisnik sjednice na kojoj se glasalo o “vanrednoj profesuri”. Stoga zaključujem da njegov dopis nije potaknut njegovim neznanjem o raspletu natječaja, već nečim drugim. Isto potvrđuje i to da u dopisu govori o “slučaju *moje* profesure” ili o “oduzimanju *mog* ranga” – a što ne bi imalo smisla prije izvještaja u kojemu ga je odbor istakao među drugim kandidatima. Koji je razlog onda njegovu zahtjevu? Pretpostavljam da je riječ o pokušaju da dođe do nekog službenog pisanog dokumenta, a temeljem kojega bi dalje mogao pravno postupati.

(*Ad* 3) Što god da bili motivi onih koju su na Sjednici glasali protiv njegova izbora, ne čini se da je natječajni postupak u bilo kom koraku bio nevaljan, pa da se može govoriti o bilo kakvoj zakonskoj diskriminaciji u ovom slučaju. To će mu na jednoj od kasnijih sjednica prigovoriti i Bazala (II.-16/12/39: t. 1, str. 15). U demokratskom izbornom postupku motivi/razlozi pojedinih glasača, a čiji su glasovi skupno doveli do nekog ishoda većinom glasova, ne mogu biti osnovom za pritužbu o diskriminaciji i pretpostavljen su, tj. nezaobilazan element svakog takvog postupka. Kad god odluka nije dobrovoljno jednoglasna, netko je uvijek nezadovoljan ishodom.

(*Ad* 4) Iniciranjem raspisivanja natječaja, obranom natječaja od pokušaja njegova poništenja te njegovim dovršenjem i preporukom Vuk-Pavlovića kao najboljeg kandidata zasigurno je ispunjeno što je bilo

“zajamčivano svečano zadanom riječi”. To obećanje, u kasnijim dokumentima i sjednicama jasno će reći Vuk-Pavlović, došlo je od Bazale.²⁰ Po svim dostupnim pokazateljima, dakle, svoje je obećanje Bazala ispunio. (Ad 5) To je svakako stvar daljnje provjere tadašnjih zakona i propisa, no ako je cijeli natječajni postupak bio u skladu s njima i ako doista stoji odredba navedena u zaključku nakon glasanja za preporučeni kandidata, tj. Vuk-Pavlovića, nikakvo mu napredovanje nije oduzeto kršenjem zakona i iskorištavanjem sveučilišne autonomije. Zapravo je nejasno zašto se Vuk-Pavlović ovdje poziva na sveučilišnu autonomiju. Podliježe li ovakav konačni ishod moralnoj i ljudskoj osudi, drugo je pitanje. Opet, čini se da Vuk-Pavlović, koji će se uskoro upustiti i u pravni spor, to dvoje (namjerno ili slučajno) jasno ne razlučuje.

Nemam konkretnog dokaza za to, no temeljem razvoja situacije nakon Vuk-Pavlovićeva travanjskog dopisa 1938., uvjeren sam da je upravo nastupom s tim dopisom uspio Bazalu potpuno okrenuti protiv sebe. Ako je do tog trenutka Bazala i bio voljan podržati katedru za praktičnu filozofiju s Vuk-Pavlovićem na čelu, to se sad promijenilo, a što će se više nego jasno vidjeti iz tijeka sjedničkih rasprava kroz iduće tri godine. Vuk-Pavlovićevi kasniji istupi na sjednicama Savjeta mogli su samo dodatno pojačati Bazalinu odlučnost u pogledu toga, nikako ga pokolebati. Bazalina kasnija izjava “kako je nedavno još rekao supruzi dra. Vuk-Pavlovića, da on nema ništa protiv eventualnoga unapređenja njegova uz uvjet, da dr. Vuk-Pavlović mora da uredi svoj odnos prema njemu i da Fakultetski savjet bude za to” (I.–28/10/39: t. 1, str. 13), u kontekstu u kojemu je nastala, zapravo znači da sada od Vuk-Pavlovićeva napredovanja nema više ništa. Bazalin daljnji odnos prema Vuk-Pavloviću, kao i odnos istaknutih članova Savjeta, tj. Vijeća, to potvrđuje.

5. Prijelomna sjednica 28. listopada 1939.

Vuk-Pavlovićev dopis od 17. travnja 1938. ostao je u zapisnicima sjednica Savjeta nezabilježen. Od šest redovitih sjednica u akademskoj godini 1937/38. Vuk-Pavlović sudjelovao je na njih pet.²¹ Ništa vezano uz njegov slučaj nijednom nije spomenuto niti je on aktivno sudjelovao u sjednicama, a da je to ostalo zabilježeno u zapisnicima. Ista je situacija bila i u akademskoj godini 1938/39. Od pet održanih redovitih sjednica,

²⁰ Npr. “Zapisnik I. sjednice Savjeta od 28. listopada 1939.” (I.–28/10/39: t. 1, str. 15) i “Kronologija Vuk-Pavlovićeva slučaja u trećem licu” iz Vuk-Pavlovićeve ostavštine; vidi i Metesi Deronjić (2023: 323 i 329).

²¹ Spis “Sjednički zapisnici 1937–38” sadrži zapisnike svih šest sjednica.

bio je, potpuno pasivan, prisutan na njih četiri. Dakle, doista stoji njegova tvrdnja iz dopisa da je niz godina svoju “kalvariju” proživljavao šutke.²² No, kako to obično biva, isticanje vlastite šutnje obično je znak da joj se sprema kraj. Stvar koju u zapisnicima iz 1938/39. vrijedi istaknuti jest točka 9 I. redovite sjednice Savjeta održane 28. listopada 1938., naime, “Prijedlog prof. dra. Alberta Bazale, da se a/ sadašnje asistentsko mjesto uz profesora filozofije pretvori u docentsko i b/ da se raspiše natječaj za univ. docenta za teorijsku filozofiju”, koja je jednoglasno prihvaćena (I.–28/10/38: t. 9, str. 13). Smatram da je ova točka Vuk-Pavloviću bila jasan znak da na Bazalino davno obećanje njegova napredovanja na koje se poziva u dopisu 1938. (a i kasnije u svojim dokumentima i na sjednicama) *više* ne može računati i da su se Bazalini planovi okrenuli u drugome smjeru – njemu na štetu. Malo nakon Vuk-Pavlovićeva dolaska na Fakultet 1929. čini se da se na Bazalinu horizontu pojavila druga prilika, više po njegovu ukusu – Vladimir Filipović.

Slijedom navedenoga, moglo bi se pomisliti da se Vuk-Pavlovićeva šutnja nastavila i u akademskoj godini 1939/40. Bilješka naknadno dopisana na dnu Vuk-Pavlovićeva dopisa iz 1938., naime: “Ni do danas, 11. II. 1940., dakle gotovo tri [*sic*] godine, ne dobih nikakva odgovora” tome svakako ide u prilog, kao i Vuk-Pavlovićevi dopisi sačuvani u njegovoj ostavštini. Prvi nakon ovoga iz travnja 1938. potječe tek od 27. rujna 1940. No bilješka i kasniji dopisi pogrešno sugeriraju da iduće dvije (ne tri) godine nije bilo pomaka po tom pitanju te da je uslijed uskraćivanja traženoga odgovora Dekanata još početkom 1940. bio u neznanju i neizvjesnosti.²³ Pregled zapisnika sjednica Savjeta u akademskoj godini 1939/40., međutim, pokazuje da se situacija razvijala drugačije od toga, počevši već od I. sjednice Savjeta.

Tijekom rasprave pod točkom 1 (“Saopćenja”) I. sjednice, 28. listopada 1939, Franjo Fancev upozorava na redanje napada na Filozofski fakultet u “stampi” (I.–28/10/39: t. 1, str. 10–12). Spominje list *Obzor* “u

²² Da ne bi bilo zabune: pogleda li se sjedničke zapisnike od 1929. do 1935., niti u njima ne postoji zabilježena bilo kakva Vuk-Pavlovićeva aktivnost. Dakle, pasivnost na sjednicama nakon 1935. ne može se pripisati njegovu kasnijem nezadovoljstvu, već prije položaju docenta u hijerarhiji Savjeta. U tom svjetlu, njegovi kasniji česti sjednički istupi vezani uz slučaj njegova napredovanja i reizbora djeluju još snažnijima.

²³ Sljedeće ne smatram izglednim, no moguće je da s naknadno dopisanom opaskom u veljači 1940. na dopis iz travnja 1938. Vuk-Pavlović na umu nije imao izostanak odgovora na taj dopis, već izostanak ikakva rješenja/odluke o okončanju i ishodu natječaja iz lipnja 1937. Jedino što toj mogućnosti ide u prilog njegovo je opažanje: “dakle gotovo *tri* godine, ne dobih nikakva odgovora”. No da je Vuk-Pavlović i dobio neko takvo rješenje ili odluku o ishodu glasanja i okončanju postupka, što bi s tim dalje mogao učiniti?

kom je pokrenuto pitanje našeg naučnog podmlatka” i u kom se tvrdi da se na Zagrebačkom sveučilištu “redovni profesori za to ne staraju, nego pače ometaju mlađe sile u njihovu radu”. Spominje i nekoliko tekstova u *Jutarnjem listu* kojima se iznose optužbe za nepotizam na Fakultetu te zanemarivanje hrvatske kulture u korist slovenske. Na to se nadovezuje Bazala, popisu prokazanih novina “Tipografije” dodaje *Hrvatski narod* i *Večer*, te

ističe da Fakultet mora ovom zgodom saznati, da se ovdje pod tobožnjom općom stvari kriju zapravo lični interesi. Ovi napadaji djelomice su i u vezi sa Akademijom. [...] Fakultetski savjet treba da zna, da iza tih napadaja na Akademiju i Sveučilište, napose Filozofski fakultet, stoji docent dr. Vuk-Pavlović, koji se, iskorišćujući svoj kapitalistički položaj u štampi, na taj način osvećuje pojedincima, napose dru. Ivšiću, dru. Fancevu i njemu /Bazali/ zato, što nije profesor našega Sveučilišta. Fakultetski savjet treba da zna i to, da docent dr. Vuk-Pavlović već 4 godine njega /t.j. prof. Bazalu/ ignorira, ne objavljuje predavanja u dogovoru s profesorom filozofije /t.j. prof. Bazalom/, kako je to propisano. (I.-28/10/39: t. 1, str. 12–13)

Te optužbe protiv Vuk-Pavlovića Bazala zatim nadopunjuje osobnijim optužbama, manje primjerenima za akademski kontekst, a što tumačim kao rezultat emotivnog naboja u raspravi (dio izvještaja o Bazalinu istupu):

Novinama “Tipografije” [Vuk-Pavlović] je zabranio, da se spominje ime profesora Bazale svakom prigodom, čak i ime njegove supruge. Prof. Bazala ističe, kako je nedavno još rekao supruzi dra. Vuk-Pavlovića, da on nema ništa protiv eventualnoga unapređenja njegova uz uvjet, da dr. Vuk-Pavlović mora da uredi svoj odnos prema njemu i da Fakultetski savjet bude za to. Sada se vidi, na koji način docent dr. Vuk-Pavlović misli urediti svoj odnos prema profesoru, bez obzira na to, da li odgovara i svojstvu docenta etike, da na ovakav način utječe na štampu, koja bi imala služiti općim interesima. (I.-28/10/39: t. 1, str. 13)

Na kraju svog istupa, Bazala se pridružuje Fancevu te traži da se “naša javnost obavijesti objektivno o ovom radu”. Ispod izvještaja o Bazalinu istupu stoji: “Doc. dr. Vuk-Pavlović je tokom govora prof. Bazale poricao neke njegove tvrdnje i u jednoj upadici kazao, da će na ovo odgovoriti” (I.-28/10/39: t. 1, str. 13).

Ako je do sad bilo sumnje u narušeni odnos Bazale i Vuk-Pavlovića i tezu o Bazalinoj “nemilosti” prema Vuk-Pavloviću, ovdje spomenuti, kao i daljnji sjednički istupi, tu sumnju raspršuju. Kako će se uskoro pokazati, koliko god ovi istupi snažno zvučali, tek su početak eskalacije sukoba i međusobnih optuživanja Vuk-Pavlovića i Bazale (s nekim drugim članovima Savjeta), a što je u konačnici dovelo do toga da Vuk-Pavlović bude “amoviran”.

Bazalinoj i Fancevljevoj strani priklonili su se Viktor Hoffiller, Milovan Gavazzi, Stanko Hondl i dekan Stjepan Ivšić, no samo je Ivšić govorio protiv Vuk-Pavlovića osobno.²⁴ On izvještava Savjet da je ispravak članka u *Jutarnjem listu* “predao preko advokata, koji mu je po svojim informacijama kazao, da rečeni članak u ‘Jutarnjem listu’ nije izašao bez masla dra. Vuk-Pavlovića”. Vrlo ružan zaključak Ivšićeva istupa zabilježen je ovako:

On /prof. Ivšić/ nije podupirao kandidaturu dra. Vuk-Pavlovića, kapitalista, koji je glasovao za Jeftićev režim, iako je malo prije Jeftićevih izbora i pred njim oštro napadao Beograd i Jeftićev režim. Takvo bi se držanje moglo donekle još oprostiti siromašnom činovniku s kućom punom djece, ali ne nastavniku etike i piscu knjige o uzgoju značaja. (I.–28/10/39: t. 1, str. 14–15)²⁵

Rasprava o Vuk-Pavloviću i novinarskim napadima na Fakultet zaključena je s nekoliko konkretnih odluka. Prvo, a što je jednoglasno prihvaćeno, donesena je odluka da Fakultet osudi napade na sebe, a da se oblik osude prepusti Senatu Sveučilišta. Drugo, Fancev predlaže da se Vuk-Pavlovića izostavi iz ispitnih odbora sve “dok postoji sumnja, da je spomenute članke inspirirao” (I.–28/10/39: t. 1, str. 16). Fancevljev prijedlog zatim prate dvije kratke zabilješke: “Doc. dr. Vuk-Pavlović kaže, da i on podupire taj prijedlog, ali da odbija neke insinucije” te Bazalin prijedlog da Vuk-Pavlović ne može sudjelovati u doktorskim ispitima, a da ga kod diplomskih ispita zamijeni doc. dr. Filipović (a što je realizirano već pod točkom 13 iste sjednice). Bazalin je prijedlog, kako stoji u zapisniku, “primljen” (I.–28/10/39: t. 1, str. 16).²⁶

²⁴ Ovdje treba napomenuti da je iz sjedničkih zapisnika od akademske godine 1934/35. do akademske godine 1940/41. vidljivo da nisu svi uključeni u rasprave povezane sa slučajem Vuk-Pavlovića nastupali protiv njega osobno. No isto tako treba istaknuti da *nema jednog jedinog slučaja* kroz tih sedam akademskih godina da je itko stao u Vuk-Pavlovićevu obranu i govorio njemu osobno u prilog, ne računamo li dva Bazalina izborna izvještaja i jedan Bujasov (iz 1935. i 1937.) u kojima je barem njegov rad očito bio pozitivno ocijenjen te kasniji istup Válea Vouka koji se s Vuk-Pavlovićem najvjerojatnije solidarizirao zbog ondašnjih vlastitih prilika (usp. 7. odjeljak u nastavku). Kako to potonje interpretirati ostavljam otvorenim pitanjem za buduću raspravu.

²⁵ Zapisničar na sjednici pogrešno je zapisao “Jeftić” umjesto “Jevtić”. Bogoljub Jevtić bio je srpski političar prve polovice prošloga stoljeća. U zapisniku spomenuti izbori vjerojatno su oni iz 1935. godine na kojima je Jevtićeva stranka odnijela tjesnu pobjedu pred udruženom opozicijom predvođenom Vladkom Mačekom; drugi izbori na kojima je sudjelovao bili su 1938. (vidi NN 2021a i NN 2021b). To je jedina stvar u zapisnicima koju bi se moglo *nekako* povezati s Vuk-Pavlovićevim “radićevstvom” o kojemu je govorio Polić, no ne mislim da je to imalo ikakva utjecaja na njegov slučaj. Na sljedećoj će se sjednici Vuk-Pavlović nadovezati na ovaj Ivšićev istup i reći da “žali, što mu se predbacuje, da je glasovao za Jevtića i žali, što ga g. dekan kao njegov bivši profesor nije nikad pitao za motive, koji su ga pri tome vodili i koji su čisti te ga opravdavaju u tom pogledu” (II.–16/12/39: t. 1, str. 14). O pitanju Vuk-Pavlovićeva “radićevstva” vidi 7. i 9. odjeljak u nastavku (posebno str. 168 i 174).

²⁶ Prva koja je mogla osjetiti posljedice te Bazaline odluke bila je Elly Ebenspanger kojoj

6. Simptomi dubljeg problema

II. sjednica Savjeta započela je dramatično: “Prije prijelaza na dnevni red javlja se docent dr. Vuk-Pavlović na dužnost i traži, da se radi ovjerovljenja pročita zapisnik prošle sjednice”. Dekan tom zahtjevu ne udovoljava, čak niti “na uporno i opetovano traženje doc. dra. Vuk-Pavlovića” te zaključuje da će se još “u toku Saopćenja dati doc. Vuk-Pavloviću mogućnost, da o toj stvari govori” (II.–16/12/39: str. 2). Nakon uobičajenih “saopćenja”, osam stranica zauzeo je izvještaj o slučaju Vuk-Pavlovića i popratnoj raspravi (II.–16/12/39: t. 1, str. 9-16).

Iz dekanova uvodnog istupa doznajemo da je Vuk-Pavlović poslao dopis Dekanatu 27. studenog 1939. “u kojem tvrdi, da je njegov potpis na cirkularu, kojim su članovi Savjeta pozvani, da pregledaju izloženi zapisnik, krivotvoren” (II.–16/12/39: t. 1, str. 9).²⁷ Slijedom toga, traži da mu se dotični zapisnik da na uvid, utvrdi tko je i po čijem nagovoru potpisao cirkular te njega i Savjet o rezultatu tih izvida obavijesti. Kao odgovor na tu optužbu dekan čita zapisnik sastavljen od strane službe Dekanata, a vezano uz Vuk-Pavlovićevo uzimanje spornog cirkulara koji je “stavio u džep i neovlašteno sa sobom odnio” te ga naknadno vratio tek na poziv Dekanata. “Dr. Vuk-Pavlović izjavljuje, da nije dobio nikakva poziva od Dekanata, nego je vlastitom pobudom vratio spis najkasnije 40 do 50 minuta, pošto ga je odnio” (II.–16/12/39: t. 1, str. 10). Osvrćući se zatim na Vuk-Pavlovićev dopis, dekan konstatira “da na pismeno traženje dra. Vuk-Pavlovića nije odgovorio radi insinucije sadržane u 2. točki dopisa, nego je želio, da Fakultet najprije čuje taj dopis; izriče zatim svoje čuđenje radi takvog načina pisanja i radi današnjeg nastupa dra. Vuk-Pavlovića, s tim više, što je oboje sasvim neobično u ovom Fakultetu” (II.–16/12/39: t. 1, str. 10). U raspravu se uključuje Fancev koji ističe da se od početka ove sjednice protivio Vuk-Pavlovićevo zahtjevu da se na sjednici čita

je Savjet u odbor za doktorski ispit isprva izabrao “gg. prof. Bujasa, Bazalu i uvjetno doc. dr. Vuk-Pavlović, naime ako prof. Matičević ne ozdravi” (V.–1/5/39: t. 16, str. 18). Matičević zbog bolesti nije mogao sudjelovati, a Vuk-Pavlović je bio spriječen dotičnom odlukom. Disertaciju su joj zasebnim referatima ocijenili samo Bazala i Bujas, a u usmenom dijelu ispita sudjelovao je i Filipović kojemu je to bilo prvo sudjelovanje u doktorskim ispitima (vidi rubriku br. 81, Elly Ebenspanger, 11. studeni 1939., u “Doktorati znanosti”; dalje o Filipoviću vidi Bracanović 2003: 279, a o Ebenspanger općenito Girardi-Karšulin 2017).

²⁷ Spomenuti Vuk-Pavlovićev dopis nije sačuvan u njegovoj ostavštini s drugim srodnim dokumentima (za popis sačuvanih dokumenata vidi Metesi Deronjić 2023: 322–323). U spisu “Sjednički zapisnici 1939–40” sačuvan je sporni cirkular i svi drugi cirkulari iz te akademske godine i doista se može vidjeti da se potpis, točnije paraf Vuk-Pavlovića na spomenutom cirkularu poprilično razlikuje od onih na drugim cirkularima, pa zaključujem da je njegova optužba osnovana; ni drugi u raspravu uključeni članovi Savjeta nisu to posebno osporavali.

prethodni zapisnik jer se time krši ustaljena procedura. Osvrćući se na čitani dopis, po njemu “taj je nepristojan, njime se hoće izazvati sumnja, da su Fakultetske vlasti, odnosno upravo g. dekan” odgovorni za slučaj s cirkularom (II.–16/12/39: t. 1, str. 10–11).

Sljedećih nekoliko redaka zapisnika nakon Fancevljeva istupa ilustrativni su, pa ih prenosim u cijelosti:

Doc. dr. Vuk-Pavlović upada više puta u riječ, na što ga dekan mora dva puta pozvati, da to ne čini.

Doc. dr. Vuk-Pavlović moli prof. Fanceva, da ne više na njega.

Prof. Fancev pojačanim glasom veli, da mora na njega i baš na njega vikati.

Doc. dr. Vuk-Pavlović na to odgovara, da ga onda mora najljubaznije zamoliti da bude učtiv. (II.–16/12/39: t. 1, str. 11)

Ta kratka razmjena između Vuk-Pavlovića i Fanceva dobro ilustrira atmosferu tijekom rasprave. Odmah potom Vuk-Pavlović, stječe se dojam, snižava tenzije te ističe da “žali svoj nastup pri početku sjednice i što se taj krivo tumači i tvrdi, da njim nije kanio spriječiti rad”. Elaborira problem s prethodnim zapisnikom i cirkularom “i kaže, da mu se to nije dogodilo kroz 10 godina, a sad, kad se radi o njegovoj glavi, da nije bio obaviješten niti o tome, da je zapisnik izložen na uvid. Radi toga je otišao k odvjetniku i sastavio s njim dopis upravljen Dekanatu” (II.–16/12/39: t. 1, str. 11–12). Svoje obraćanje završava opisujući se kao docenta “s kojim se ružno postupa kao da nije čovjek, pa se s njim nečovječno postupa, nanose mu se nepravde, agitira se kod studenata protiv njega, a stanovite ga osobe pred ovima i ponizuju” (II.–16/12/39: t. 1, str. 12). Malo kasnije u sjedničkoj raspravi pokazat će se da pod “stanovitim osobama” misli na Bazalu (usp. II.–16/12/39: t. 1, str. 14). Taj Vuk-Pavlovićev opis, očito je, slaže se s prikazom njegove situacije u njegovu ranije citiranom dopisu iz 1938.

Fancev i Bazala zatim suglasno brane ustaljenu proceduru kad je riječ o zapisnicima i cirkularima, a čije zaobilaženje sad traži Vuk-Pavlović. Bazala dodaje da Vuk-Pavlovićev dopis sadrži neprihvatljive insinucije i da je nedoličan te, stoji u zaključku Bazalina istupa, “budući da je dr. Vuk-Pavlović ovdje neodređenim izjavama iznio neke opće optužbe radi tobožnjih nepravda, nečovječnog postupka, agitiranja protiv njega među studentima i ponizivanja, prof. Bazala traži, da dr. Vuk-Pavlović mora ove općenite inkriminacije odmah danas ovdje konkretizirati” (II.–16/12/39: t. 1, str. 13). Dekan Ivšić se pridružuje Bazalinu zahtjevu, ponavlja da smatra da se Vuk-Pavlovićevo pisanje ne slaže s njegovim životom te, neprimjereno, ističe da mu je svojevremeno dao svoj glas za izbor za docenta “prelazeći preko jednog mladenačkog čina za đaćkog

štrajka /kad ga je prvoga dana zatekao bez drugova sama u razredu/” (II.-16/12/39: t. 1, str. 13). Ova potonja izjava, pretpostavljam, trebala bi biti nadopuna Ivšičevoj ranijoj optužbi Vuk-Pavlovića da je kapitalist, a što bi onda zajedno trebalo dati određenu sliku o njemu kao osobi koja ne živi u skladu s onim što piše i zastupa.

U odgovoru Vuk-Pavlović sebe prikazuje kao jednog od kolovođa đakčkog štrajka,²⁸ obrazlaže svoje glasanje za Jevtića (vidi raniju fusnotu 25) te zaključuje

da je ovdje na sveučilištu prešao kalvariju, iznosi historijat, kako je došao na Sveučilište i veli, da se to nije dogodilo njegovom, nego inicijativom prof. Bazale. Iznosi, da ga je prof. Bazala u Seminaru ponizivao raznim primjedbama pred slušačima, da ga nije predložio, da sudjeluje na kongresu filozofa, pače da je poslije sjednice, na kojoj se o tome raspravljalo, na njega vikao; da je njegova supruga od prof. Bazale u svibnju o.g. bila doduše lijepo primljena, ali da je malo zatim njega prof. Bazala “surovo i okrutno” primio i pokazao mu vrata. (II.-16/12/39: t. 1, str. 14)

Dekan odgovara da to “nijesu fakta”, a Vuk-Pavlović zatim “da on nema nikakve veze sa nekom noticom, koja je prošlih dana izašla u štampi [...] i misli, da se tu radi o huškanju”. Ponovno se osvrće na Bazalinu ulogu u njegovu dolasku na Fakultet. Sadržaj izvještaja tog njegovog obraćanja vrlo je sličan onome što stoji na početku nenaslovljenog, nedatiranog i nepotpisanog dokumenta koji donosi kronologiju Vuk-Pavlovićeve slučaja u trećem licu pisanom očito kasnije od ove sjednice, ali i u njegovu već spomenutom dopisu iz 1938.²⁹ Tako u izvještaju o Vuk-Pavlovićevu

²⁸ U spisu “Sjednički zapisnici 1939–40” sačuvana je radna verzija zapisnika II. sjednice Savjeta gdje je, pretpostavljam na Vuk-Pavlovićevo traženje, na ovom mjestu rukom (nezgrapno) dopisano: “Na to je dr. Vuk-Pavlović iz početka prigovorio, da se ovog slučaja ne sjeća; u toku svoga govora pak ustvrdio, da je istina u razredu, ali ne u klupi, nego katedre ostavši kao pozudnik svojih drugova”. No ova dopuna, za razliku od drugih u istome zapisniku, nije ušla u njegovu konačnu verziju. U Vuk-Pavlovićevoj ostavštini nalazi se knjižica anonimnog autora *Djački štrajk* (Zagreb, 1912) na kojoj se nalazi njegov vlastoručni potpis “Pavao Wolf”, a na prvog je stranici rukom dopisano “Napisao prof. Horvatin?” (vjerojatno Kamilo Horvatin), što, mislim, ide u prilog Vuk-Pavlovićevu obrazloženju i odgovoru Ivšiću.

²⁹ Taj nedatirani i nenaslovljeni dokument pisan koncem 1940. nalazi se u ostavštini Vuk-Pavlovića; o tom dokumentu vidi Metesi Deronjić (2023: 329). U njemu između ostalog piše: “Na sveučilište došao s Visoke pedagoške škole u Zagrebu, pošto mu je pri ponovljenome pozivu sa strane prof. Bazale obećano pravilno napredovanje do profesora. I kasnije jednom pozvan na Vis. ped. školu odbio to i ostao docentom na savjet istoga profesora, koji ga je vocirao za docenta. [...] Pri tome treba uzeti u račun, da bi na Vis. ped. školi bio napredovao [...]. Ovo sustavno zapostavljanje [...] i ovo ponizivanje nije bilo dovoljno, nego ga je trebalo još i protuzakonito maknuti s fakulteta [...]”. U dopisu iz 1938. pak Vuk-Pavlović piše da mu je “pravilno napredovanje bilo s odgovorne strane u više navrata zajamčivano svečano zadanom riječi” te pita “zašto mi se uopće oduzeo i zašto mi se sveđ iznove snizuje moj rang i zašto bivam stalno bez nužde zapostavljan i nepravdom progonjen; zašto sam u stvari stavljen izvan zakona” (za detalje vidi 4. odjeljak).

obraćanju Savjetu stoji:

Na fakultet nijesam došao po svojoj inicijativi, nego na ponovljeni poziv prof. Bazale. Došao sam s Više pedagoške škole, gdje sam imao slobodu i mogućnost rada, kakvu ima redovni profesor [...] Međutim mi je prof. Bazala prigodom poziva rekao: “Vi ne ćete biti vječni docent” i “Vi morate postati profesor, jer i drugi hoće postati docent”. Na osnovu tih izjava morao sam držati, da mi se ne će oduzeti i snizivati rang, kako se dogodilo i što me ponizuje. (II.–16/12/39: t. 1, str. 15)

Bazala na to odgovara, stoji u zapisniku,

da se iz razlaganja dra. Vuk-Pavlovića može vidjeti, koliko ima u njima fakata, a koliko subjektivnog zaključivanja. Prof. Bazala se u Seminaru nije nikad izrugivao bilo kojem docentu, pa ni samim studentima. Priznat će, da je u kojem rijetkom slučaju smatrao neke termine dra. Vuk-Pavlovića nezgodnim, kao na pr. “valjanje” mjesto “važenje” u značenju njemačke riječi Geltung. Ali to je osnovana i dopuštena kritika. Naprotiv, dr. Vuk-Pavlović je više puta studentima znao kazati: “A to ste tamo čuli”, ciljajući na Seminar prof. Bazale. Prof. Bazala ističe, da je kritizirao, ali da se nije nikada izrugivao; tko ga poznaje, zna, da se nije nikada surovo ponašao, ali dr. Vuk-Pavlović, mjesto da popravi svoje držanje kao docent, kritizirao je njega i kao čovjeka i kao pisaca. Vrata mu pri onom posjetu dra. Vuk-Pavlovića u Akademiji nije pokazao, već mu je samo rekao, da je njihov razgovor svršen, kad on ostaje pri svom držanju. Prof. Bazala napokon kaže, da on nije nikada dru. Vuk-Pavloviću ništa obećao, ali da je benevolencija postojala. (II.–16/12/39: t. 1, str. 15–16)

Fancev zaključuje da je Vuk-Pavlović na Fakultet poveo hajku jer ga neki njegovi članovi nisu izabrali za “vanrednog profesora”. Dekan zaključuje da će postupiti u skladu s Bazalinim prijedlozima te ponovno odbija insinuacije Vuk-Pavlovića i kaže da će razmisliti o daljnjim koracima. Cijelom se slučaju, dakle, koncem 1939. ni približno nije nazirao kraj, a obje su strane u sporu zauzele jasna i čvrsta stajališta.

7. Ne(re)izbor, pravni spor, amoviranje

Posljednja etapa Vuk-Pavlovićeva slučaja, ona koja obuhvaća drugu polovicu 1940. i prvu polovicu 1941. godine, pravno i proceduralno gledano postala je izrazito složena. Tome podjednako svjedoče zapisnici ondašnjih sjednica Savjeta, tj. Vijeća, kao i dokumenti sačuvani u Vuk-Pavlovićevoj ostavštini. Ozbiljno istraživanje te etape uvelike nadmašuje mogućnosti ovoga rada te zahtijeva ne samo pomno istraživanje Vuk-Pavlovićevih dokumenata i sjedničkih zapisnika, već i zakona i uredbi na koje su se i Vuk-Pavlović i njegovi protivnici pozivali, kao i pravne promjene koje su se u tom razdoblju odvijale. Uz to, trebalo bi istražiti i druge arhive

zbog mogućih novih relevantnih dokumenata iz tog slučaja. U ovom odjeljku stoga ću tek vrlo kratko skicirati tijek te etape.

Do kraja akademske godine 1939/40. održane su još dvije sjednice Savjeta na kojima se raspravljalo o slučaju Vuk-Pavlovića. Na III. sjednici od 10. veljače 1940. razvila se kraća rasprava o Vuk-Pavlovićevu dopisu od 28. siječnja 1940. (nije sačuvan u njegovoj ostavštini), koji je dekan Ivšić čitao pred Savjetom (bio je prisutan i Vuk-Pavlović). Vuk-Pavlović dopisom traži naknadne ispravke i dopune zapisnika I. sjednice (od 28. listopada 1939; vidi 5. odjeljak), a ujedno i osporava da je utjecao na spomenute novinske napise. Bazala, kako stoji u zapisniku, zatim "kaže, da je ovih rasprava već dosta. Dr. Vuk-Pavlović u svojim primjedbama zaboravlja, da je, kad je došao u Akademiju mjesto da se opravda, kako je to bio poručio, počeo njemu, t.j. prof. Bazali predbacivati. Zato se protivi naknadnom unošenju navoda dra. Vuk-Pavlovića u zapisnik, jer tu stoji tvrdnja protiv tvrdnje, pa bi trebalo i njegove vlastite /prof. Bazale/ primjedbe također unijeti" (III.–10/2/40: t. 1, str. 4). Stanko Hondl podržava Vuk-Pavlovićeve zahtjeve, Fancev ne.³⁰ Dekan čita drugi Vuk-Pavlovićev dopis (također nije sačuvan u njegovoj ostavštini) kojim se protivi isključenju iz ispitnih odbora "i u kojemu protestira, što su ga prof. Ivšić i Bazala neistinito i zlonamjerno prikazali 'kapitalistom'" (III.–10/2/40: t. 1, str. 4). Dekan Ivšić odgovara na točke tog dopisa i posebno brani Bazalin i svoj raniji istup u pogledu "kapitalizma", čime rasprava o tome završava. Na Fancevljev prijedlog pokušava se oformiti odbor koji bi trebao istražiti optužbe iznesene protiv Vuk-Pavlovića, no nitko od predloženih (Dragutin Boranić, Stanko Hondl i Stjepan Trop-sch) ne prihvaća dužnost, pa se od toga odustaje (III.–10/2/40: t. 1, str. 5).

Posljednja sjednica Savjeta u akademskoj godini 1939/40. bila je za Vuk-Pavlovića i presudna. Sva događanja na sjednicama (i izvan njih) nakon tê bila su tek Vuk-Pavlovićevi bezuspješni pokušaji da se zaključak te sjednice ospori. Ta, VI. sjednica Savjeta održana je 24. lipnja 1940. i pod točkom 9 najavljen je reizbor Dušana Pejnovića i Pavla Vuk-Pavlovića. Za razliku od Pejnovića, Vuk-Pavlović nije pritom dobro prošao. Stanko Hondl, govoreći o Pejnovićevu reizboru, ističe da smatra da petogodišnje razdoblje docenture za njega nije isteklo. To je znakovito jer će se u svojim kasnijim dopisima i tužbama Vuk-Pavlović uz ostalo pozivati i na tu preuranjenost (reizabran je u docenta 1935. istovremeno

³⁰ Vuk-Pavloviću na kraju očito nisu bile dopuštene intervencije u zapisnik I. sjednice jer je u spisu "Sjednički zapisnici 1939–40" sačuvana i ranija verzija tog zapisnika bez posebnih naknadnih intervencija, posebno onih vezanih uz slučaj Vuk-Pavlovića.

s Pejnovićem). O Vuk-Pavloviću govori Bazala. Dio njegova govora već sam istaknuo u 2. odjeljku (str. 146). Požalio se da Vuk-Pavlović nije svoja predavanja, vježbe i izvještaje “udešavao u sporazumu s njim”; zaključak mu je da stoga “nije u stanju dati ikakav izvještaj o nastavničkom djelovanju dra. Vuk-Pavlovića, u koliko bi takav bio potreban, nego smatra, da je takav odnos u okviru jedne katedre neprimjeren, a njegov postupak nepoželjan, a po ličnom stavu dra. Vuk-Pavlovića, čini se, i nepopravljiv” (VI.–24/6/40: t. 9, str. 15–16). Nakon Bazalina istupa pristupa se glasanju o Vuk-Pavlovićevu reizboru, a ishod je sljedeći:

Od 24 predana glasa 8 glase na “da”, 6 “ne”, a 10 listića je prazno. Prema tome dru. Pavlu Vuk-Pavloviću nije ponovljen izbor za docenta za daljih pet godina, nego se stavlja Banskoj Vlasti na raspoloženje. (VI.–24/6/40: t. 9, str. 16)

Velika većina Savjeta, jasno je, sad nije bila na strani Vuk-Pavlovića. Članovi Savjeta, ukoliko mu baš nisu bili osobno naklonjeni ili mu u podršci vidjeli vlastiti interes, teško da su imali nekog izbora u svom svrstavanju nakon Bazalina izrazito negativnog nastupa i izvještaja pred samo glasanje i to o stvari o kojoj bi se trebalo glasati – Vuk-Pavlovićevu daljnjem nastavnom angažmanu.

Akadska godina 1940/41. započela je Fancevljevim izborom za dekana, Ivšićevim za rektora. Ta, sada izrazito moćna akademska osovina, zajedno s Bazalom, nikako nije išla u prilog Vuk-Pavlovićevu slučaju. Na I. sjednici te akademske godine prodekan Rudolf Cesarec govori o Vuk-Pavlovićevu dopisu od 27. rujna 1940. i žalbi od 1. listopada 1940. (obje sačuvane u njegovoj ostavštini) te ih pred Vijećem čita (I.–8/10/40: t. 2, str. 6–7). Vuk-Pavlović u njima traži prihvaćanje svojih predavanja te izražava neslaganje s prethodnim odlukama Savjeta (sada, Vijeća) oko njegova ponovnog reizabiranja. Bazala i Ivšić brane zakonitost fakultetskih odluka i osporavaju tvrdnje iz dotičnih dopisa (I.–8/10/40: t. 2, str. 7–8). Ivšić (rektor) zaključuje “da žalbi nema mjesta i predlaže, da se preko nje prijede na dnevni red”. Isto zaključuje i Bazala, a što Vijeće “prima” jednoglasno. Na II. sjednici nije bilo riječi o dotičnom slučaju, niti je Vuk-Pavlović u njoj sudjelovao.

III. sjednica 11. siječnja 1941, vidjet će se iz njegovih kasnijih dopisa i žalbi, bit će posebno sporna Vuk-Pavloviću, i ne bez razloga. Do njezina održavanja Dekanat je zaprimio akt Banske Vlasti (od 5. prosinca 1940.) kojim se odluka sjednice od 24. lipnja 1940. (kojom Vuk-Pavlović nije ponovno izabran te je stavljen Banskoj Vlasti na “raspoloženje”) stavlja van snage. Zajedno s njom osvrće se i na dva Vuk-Pavlovićeva podneska

koji su u međuvremenu došli (od 7. i 10. siječnja 1941.).³¹ Cijela stvar predviđena je za raspravu pod točkom 7.

Nakon osvrta na odluku Banske Vlasti na početku točke 7, dekan Bazalu izdvaja kao odgovornog jer je prošlogodišnji zaključak o nereizabiranju Vuk-Pavlovića donesen “na izvještaj i primjedbu profesora filozofije dra. A. Bazale, uz čiju je katedru do 24. VI. 1940 bio docentom dr. Pavao Vuk-Pavlović” (III.–11/1/41: t. 7, str. 26). Stoga ga je u međuvremenu zamolio da izradi izvještaj i prijedlog o tome. Bazala čita svoj izvještaj i prijedlog, a cijeli je taj unaprijed pripremljen tekst priložen u zapisniku. Tekst je izrazito zgusnut i poziva se na niz zakona i uredbi, a ključne su mu točke u nastavku.

Bazala prvo sažima akt Banske Vlasti i uredbe na koje se poziva te inzistira da je “[o]dluka Banske Vlasti nepravilna [...] i neosnovana kako u dispozitivnom dijelu ili u tvrdnji, [...] tako i u obrazloženju” (III.–11/1/41: t. 7, str. 28). Obrazlaže da uredbe na koje se poziva Banska Vlast u danom trenutku pravno nisu postojale, pa ako će se odluku Vijeća (tada, Savjeta) pobijati, to se može učiniti “samo u vidu zakonskih propisa koji su vrijedili na dan 24. lipnja” (III.–11/1/41: t. 7, str. 30). Dispozitiv Banske odluke, zaključuje Bazala, u tom je pogledu pogrešan i prema tome ništetan. Daljnje je stajalište Bazale i Fakulteta da je “docentska služba dru Vuku-Pavloviću zapravo prestala već 25. listopada 1939, a zaključak fakulteta od 24. lipnja 1940. je samo formalno dokončanje jednoga stvarno već postojećega stanja” (III.–11/1/41: t. 7, str. 31–32). Obrazloženje Banske Vlasti je neosnovano, zaključuje Bazala, a “[n]eizbor dra. Vuk-Pavlovića izvršen je pravilno i konačan je, u koliko se ne bi uzelo, da je *via facti* njegova docentura prestala već 25. listopada 1939.” (III.–11/1/41: t. 7, str. 34).

Temeljem podnesenog izvještaja, Bazala u svom tekstu predlaže da Vijeće zaključuje da se ono

nije [...] moglo uvjeriti o tom, da je stavljanje van snage zaključka redovne sjednice Savjeta filozof. fakulteta od 24. lipnja 1940. pod toč. IX. [...] na zakonu osnovano, naprotiv Vijeće nalazi, da je odluka Banske Vlasti, ne samo nepravilna, na krivoj primjeni zakonskih propisa donesena, nego i protivna principima, koji se razumijevaju pod pojmom autonomija sveučilišta a očituju se u pravu fakulteta, da se brinu za nastavu i biraju nastavnike tako, te nitko ne može biti

³¹ U Vuk-Pavlovićevoj ostavštini sačuvan je jedan od tih podnesaka, datiran “8. siječnja 1941.”, no na njemu je Vuk-Pavlovićev potpis dvaput precrtan te je u gornjem lijevom kutu dopisano velikim slovima: “ovo ne!”, što čini vjerojatnim da se radi o radnoj verziji spomenutog podneska od 10. siječnja 1941.; o tom podnesku vidi Metesi Deronjić (2023: 326).

nastavnikom u Sveučilištu, tko nije pravilno izabran i predložen od fakultetskoga Vijeća. (III.–11/1/41: t. 7, str. 35–36)

Bazala zatim u tekstu predlaže daljnje korake: da dekan podigne tužbu na Upravnom sudu da bi se odluka Banske Vlasti poništila, a zaključak sjednice od 24. lipnja 1940. potvrdio. U svrhu toga, predlaže i *nacrt tužbe* čija je osnovna teza: “Vijeće smatra, da je spomenuto rješenje [Banske Vlasti] ne samo nepravilno, budući da krivo primjenjuje zakon, nego i protivno principima, na kojima počiva sveučilišna nastava, a značilo bi u povijesti hrvatskoga Sveučilišta jedinstven, dosad nepoznat slučaj, naime da na Sveučilištu bude nastavnikom netko, koga je nadležni profesorski zbor izrijeком otklonio” (III.–11/1/41: t. 7, str. 36–37). Zanimljivo je pritom, a što, mislim, ide protiv teze o ulozi Vuk-Pavlovićeva “radićevstva” u cijelom njegovom slučaju, da se u nacrtu tužbe Bazala poziva upravo na Stjepana Radića. Piše u sklopu nacrtu:

Ovaj je fakultet nažalost imao prilike, da se brani od povrede autonomije, kad su u njem postavljani nastavnici bez njegova prijedloga i uvijek je takav postupak odlučno otklanjan kao protivan ustavu, sveučilišnom zakonu i duhu sveučilišta, a u toj borbi našao je god. 1926. i pravu potporu u najvećem predstavniku hrvatske narodne politike, Stjepanu Radiću kao ministru prosvjete, koji je penzioniranjem uklonio devet profesora postavljenih bez prijedloga profesorskoga zbora, te je, u punoj mjeri uspostavio autonomiju sveučilišta. (III.–11/1/41: t. 7, str. 37)

Ako je pri pisanju ovog odlomka Bazala na umu imao Vuk-Pavlovićevo “radićevstvo”, u njemu je onda izložio i suptilan prigovor njegovoj “nepotkupljivoj načelnosti”, naime, da je vlastitim interesima podredio više vrijednosti njegovane i od Stjepana Radića.

Konačno, Bazala u tekstu predlaže da Vijeće svoje donesene zaključke, zajedno sa svojom tužbom, stavi rektoru Ivšiću (koji je cijelo vrijeme prisustvovao ovoj sjednici) na znanje i raspolaganje.³²

Po završetku Bazalina istupa, tj. čitanja pripremljenoga teksta, dekan otvara raspravu. Vale Vouk nastupa protiv prijedloga Bazale i dekana i staje na Vuk-Pavlovićevu stranu. No, s obzirom na to da je i on osobno od 1938. bio uključen u drugi spor, vezan uz Botanički zavod i vrt, s istim akterima kao i Vuk-Pavlović, prije će biti da su to “savezništvo” i solidarnost odraz činjenice da su imali iste protivnike, a ne njegove nezavisne sklonosti Vuk-Pavloviću.³³ Vouku smeta što akt Banske Vlasti

³² Dopis rektora Ivšića Upravnom sudu od 3. veljače 1941., kojim se (krivo navodeći datum održane sjednice kao “22. siječnja 1941.”) pridružuje tužbi Filozofskog fakulteta predloženoj na toj sjednici sačuvan je u Vuk-Pavlovićevoj ostavštini; o tom dopisu vidi i Metesi Deronjić (2023: 328–329).

³³ O slučaju Vale Vouka vidi posebno zapisnik posljednje sjednice Savjeta u akademskoj

nije dostavljen Vuk-Pavloviću te što Vuk-Pavlović nije pozvan na današnju sjednicu. Uz to smatra da nije na Vijeću da se tim pitanjem bavi, pa predlaže da Vijeće ne prihvati Bazalin prijedlog. Rektor Ivšić odbija Voukovo stajalište i podržava Bazalin prijedlog. Nakon rasprave Bazala zaključuje: “Banska Vlast je označila svoju odluku konačnom [...] i time je sama odredila put, kojim mora ići Fakultet, ako želi zaštititi najvažnije pravo svoje autonomije, da sam bira sebi svoje nastavnike odnosno otklanja one, koje s opravdanih razloga ne želi više imati, kao što je slučaj kod bivšeg docenta dra. Vuk-Pavlovića” (III.–11/1/41: t. 7, str. 40–41).

Glasa se o Bazalinu prijedlogu: od svih koji su glasali, samo je jedan član Vijeća bio protiv prijedloga; jasno je tko.

Sljedeća, IV. sjednica protekla se na dva dana (21. i 22. veljače 1941.) i na njoj je Vuk-Pavlović bio prisutan. Sjednica je zanimljiva po tome što je po završetku njezina prvoga dijela, a prije početka drugoga, preminuo Đuro Arnold – čiji je Vuk-Pavlović bio štíćenik. To nije moglo doći u gorem trenutku za Vuk-Pavlovića i vjerujem da će se odraziti na njega (vidi 8. odjeljak). Kad je na red došao Vuk-Pavlovićev slučaj, dekan ga je zamolio da napusti prostoriju; zatim izvješćuje: Banska Vlast javlja da ne može poništiti svoju odluku do presude Upravnoga suda, a u međuvremenu je i Dekanat primio “nekoliko žalba u kojima [Vuk-Pavlović] traži, da Banska Vlast poništi odluke dekanovih akata da ga se uvede u dužnost, da mu se stave sva akta na raspoloženje i da ga se pozove na sjednice Vijeća” (IV.–21/2/41: t. 1, str. 15).³⁴ Dekan tome isprva nije udovoljio, no upoznao je Vuk-Pavlovića sa zaključcima prošle sjednice. U međuvremenu mu je poslao i poziv za predavanje te za ovu sjednicu.

Slučaj Vuk-Pavlovića došao je na red drugoga dana sjednice, pod točkom 12 – “Odluka Vijeća o prijavi predavanja za ljetni semestar 1940/41 dra Pavla Vuk-Pavlovića, jer je podnesena protivno čl. 142 O.N.S”. Dekan ga moli da izađe; zatim govori o svojoj prepisci s Vuk-Pavlovićem povodom njegove prijave predavanja. Bazala se “nadovezuje na izjavu dekana i prikazuje svoj odnos prema od Banske Vlasti dekretiranome docentu dru. Vuk-Pavloviću, koji je u pitanju prijave za predavanje postupao

godini 1937/38. i zapisnik prve sjednice u sljedećoj akademskoj godini, 1938/39., kao i rasprave u zapisnicima koji su uslijedili; vidi i NN (2021d).

³⁴ U Vuk-Pavlovićevoj ostavštini sačuvano je nekoliko dokumenata s početka 1941. koji sadržajem odgovaraju zabilješci u zapisniku, no teško je reći koji je od tih dekan na dotičnoj sjednici čitao. Prvi dokument datiran je “13. siječnja 1941.”, a u Dekanatu je zaprimljen 14. siječnja (sačuvane su njegove tri verzije); žalba Dekanatu “proti zaključaka sjednice fakultetskog savjeta od 11 I 1941” (sačuvane su dvije radne verzije (s rukom pisanim dopunama) – zapravo obje proširene verzije dopisa Dekanatu od 13. siječnja); te podnesak Banskog Vlasti koji je sadržavao “dvoapis” prethodne žalbe Dekanatu.

potpuno samostalno kao da je profesor. Ističe, da između njih nije bilo posebnoga sporazuma. Osim toga, dr. Vuk-Pavlović ide tako daleko da traži, da se on /prof. Bazala/ s njim sporazumi” (IV.–22/2/41: t. 12, str. 23–24). Vouk ponovno podržava Vuk-Pavlovića, pa traje “duža” rasprava između Vouka, Bazale i dekana (u zapisniku nezabilježena u detaljima), koju prekida rektor Ivšić. Dekan pita Vijeće prihvaća li vraćanje Vuk-Pavlovićevih predavanja, za što su bila suglasna samo dva glasa.

Na V. sjednici Vijeća dekan se osvrće na novu Vuk-Pavlovićevu žalbu protiv zaključaka Fakultetskog savjeta od 24. lipnja 1940. i konstatira da Vuk-Pavlović nije udovoljio zaključku Vijeća prošle sjednice “s obzirom na prijavu predavanja prema odredbama čl. 142. ONS. [...] iako je osobitim dopisom bio pozvan” (V.–29/3/41: t. 2, str. 8). Pod točkom 13 dekan zatim čita Vuk-Pavlovićevu raniju žalbu i predlaže njezino odbijanje, a što Vijeće jednoglasno podržava (Vale Vouk nije bio prisutan na sjednici).

Do sljedeće, izvanredne sjednice Filozofskog fakulteta 24. svibnja 1941. stvari su se, očito je već iz njezina zapisnika, promijenile. Počelo se govoriti o slušačima Hrvatima i slušačima prijateljskih naroda, o Vasi Ruvarcu koji je ostavio svoju veliku biblioteku, pa sad Miho Barada moli da Fakultet “isposluje kod ustaških vlasti dozvolu prijenosa te biblioteke iz spomenutih stanova, jer su kuću Brezovačkoga ul. 6, u kojoj je stanovao dr. Vaso Ruvarac, upotrijebile ustaške vlasti u svoje svrhe” (IZV.–24/5/41: t. 2, str. 6). Na sljedeće dvije sjednice (5. i 16. lipnja) u pogledu Vuk-Pavlovićeva slučaja nije se ništa događalo. Na posljednjoj, VII. sjednici u toj akademskoj godini, 30. srpnja 1941., pod točkom “Saopćenja” tek stoje i ovo:

Broj 1842/1941.

Odlukom Događnika Ministra nastave [Mile Budaka] od 14. VI. 1941. umirovljen je doc. dr. Pavao Vuk-Pavlović. (VII.–30/7/41: t. 2)

Fakultetsko Vijeće to je uzelo na znanje.

8. Kroz Arnoldovu prizmu

Đuro Arnold umro je 22. veljače 1941. godine, na dan kad se Vuk-Pavlović posljednji put izravno suočavao sa svojim sveučilišnim protivnicima i kada mu je moralo biti jasno da je tijekom njegova slučaja došao u točku bez povratka. Tome u prilog govori i to što u njegovoj ostavštini nema (njegovih) dokumenata sastavljenih nakon siječnja 1941. Imajući na umu dosad rečeno, teško je ne učitati nešto od Vuk-Pavlovićeva slučaja u njegove riječi zapisane povodom Arnoldove smrti. Razmišljajući o svom

“očinskom prijatelju” Arnoldu, Vuk-Pavlović morao ga je usporediti sa svojim drugim učiteljima, posebno Bazalom. Njegove u tekstu o Arnoldu zapisane riječi onda govore podjednako o tome kako je doživljavao i pravdao svoju trenutnu sudbinu kao i o tome kakav je odnos imao prema Arnoldu.

Već u prvom odlomku teksta Vuk-Pavlović (1941: 5) govori o “okovima ovozemaljskih borbi”, o “brigovanju ljudskih briga” te “životu oslobođenom od sitnih želja i ispraznih nada”, da bi nešto kasnije počeo govoriti o “nerazumijevanju, pa i zloradom iskrivljivanju, kojim ljudi toliko često susretaju filozofičke ličnosti u njihovim stvaralačkim naporima i životnim odlukama”, o filozofu koji je “izvrgnut koliko sumnjama u iskrenost, toliko prijekoru nedosljednosti”, o ljudima koji filozofu “mjere djela prema svojim nazorima, na koje su navikli i nad koje se ne znaju dići” – “kad sude djela njegova prema mogućnostima *svoga* mišljenja, shvaćanja i djelovanja” (Vuk-Pavlović 1941: 9). Na to se zatim nadovezuje (moj kurziv):

Nalazi se u toj nerijetko vrlo teškoj prilici filosof i *češće, negoli se misli*, kad mora da odluke stvara prema svome filozofičkom postavku i *unatoč sukobima, često i sudbonosnima, u koje se zapleće sa suvremenicima* upravo zbog dosljednosti svoje i samo zbog te dosljednosti vezane na filozofički njegov nazor. (Vuk-Pavlović 1941: 9)

Nešto dalje zatim piše (moj kurziv):

U vječnoj naime borbi, koja neizbježno vidljivije ili skrovitije izbija i traje između svijetlih i mračnih duša, znače istaknute otmjene, čiste i svijetle duše sved iznovičnu utjehu i stalno ohrabrenje *onima, koji su izvrgnuti udarcima niskosti i podlosti*; one su kao štit i nada *onima, koje bije nepravda i bijes*, kako ne bi prije reda smalaksali i podlegli zlu. (Vuk-Pavlović 1941: 11)

Konačno, Vuk-Pavlović zaključuje tekst (moj kurziv) govoreći o Arnoldu kao pravog učiteljskoj ličnosti, koji je

nesebično, bez trunka zavisti ili zlobe razbuđivao i zaštićivao stvaralačke snage, gdje bi ih našao. *Cijenio je i bez predrasuda prema čovjeku odobravao* sve iskrene duhovne napore, jer je i sam bio istinski čovjek duha, pa je nesamo *bez jeda priznavao zaslužene uspjehe* kulturnoga rada, nego im se štoviše od srca radovao. (Vuk-Pavlović 1941: 13)

Poanta je posljednjeg citata, naravno, da *neke* ne krase takve Arnoldove vrline, dok istaknute točke dva citata prije toga trebaju biti primijenjene i na samog Vuk-Pavlovića.

Vuk-Pavlovićeve riječi o Arnoldu, dakle, dolaze na vrhuncu njegova sukoba s članovima Vijeća, tik pred njegovo umirovljenje par mjeseci

kasnije. Da je prilikom njihova pisanja o Arnoldu na umu imao i sebe i svoju tadašnju situaciju potvrđuje i to što je u svojim sjedničkim istupima, dopisima i drugim dokumentima slično opisivao sebe i svoju priliku. Primjerice, govori da je “zapostavljan i nepravdom progonjen”, da je “posve samovoljno, protuzakonito [...] u stvari suspendiran [...] i via facti amoviran”, da je tu po srijedi “sustavno zapostavljanje [...] i [...] ponizivanje”, da se “s njim nečovječno postupa, nanose mu se nepravde” i sl. Takvim su ga onda prikazivali i drugi (npr. Polić 1994; 2001 i Metesi Deronjić 2023). Ovim tekstom nisam želio potkopati takvu sliku o Vuk-Pavloviću, niti sam to učinio, no mislim da moja rasprava i podaci koje donosim u njoj pružaju i nešto drugačiji kut gledanja na taj slučaj.

Jedan od budućih zadataka istraživača ovoga leži sigurno u provjeri optužbi iznesenih na račun Vuk-Pavlovića na sjednicama Savjeta, tj. Vijeća, kao i onih Vuk-Pavlovićevih. Budući je zadatak pronaći i dodatne pokazatelje koji bi bacili svjetlo na razmotreni slučaj, posebno na odnos Vuk-Pavlovića i Bazale. Uz sjedničke zapisnike i dokumente iz Vuk-Pavlovićeve ostavštine do sad sam ukazao na tri takva: Prekid njihove zajedničke suradnje u izvođenju seminara (u akademskoj godini 1933/34.); Bazalin osvrt na praški kongres (1935.); te Bazalinu nevoljkost da Vuk-Pavlovića uključi u izvannastavne filozofske aktivnosti (sudjelovanja u konferencijama i obljetnicama). No posrednih pokazatelja kakvi su potonji ima nedvojbeno još. Spomenut ću daljnja tri.

Jedan od posrednih pokazatelja mogao bi biti primjer Marije Bride. Od svih filozofa koji su doktorirali na zagrebačkom Filozofskom fakultetu prije 2. svjetskog rata Brides je na obrani (29. svibnja 1937.) dobila uvjerljivo najnižu ocjenu – “dovoljan”. Usporedbe radi, Julije Makanec dobio je “odličan” (1927.), Stevan Pataki “zadovoljava s odlikom” (1929.), Vladimir Filipović “odličan” (1930.), Marijan Petras “zadovoljava s odlikom” (1935.), Kruno Krstić “odličan” (1937.), Elly Ebenspanger pismeni “9”, usmeni “8” (1939.).³⁵ Brides je ujedno i *jedina* od filozofa kojoj je mentor bio Vuk-Pavlović a ne Bazala. Je li onda njezina niska ocjena isključivo odraz nepristrane procjene komisije Vuk-Pavlović–Bazala–Bujas (što nekome tko je čitao četrdeset stranica Bridine disertacije i ne bi trebalo biti teško povjerovati) ili je inzistiranje na toj ocjeni ujedno i Bazalina poruka Vuk-Pavloviću s obzirom na ondašnje okolnosti i njihov odnos, svakako je stvar za daljnje razmatranje. Važno je primijetiti da je izvještaj o disertaciji u Bridinu slučaju pisao samo Vuk-Pavlović; Bazala

³⁵ Ocjene su zapisane u odgovarajućim rubrikama u spisima “Doktorati znanosti” i “Doktorati 1878–1933.

i Bujas su zatim taj izvještaj supotpisali. Vuk-Pavlović je na dvije rukom pisane stranice izvještaja malo govorio o vrlinama ili manama disertacije (osim što je istaknuo manjkav njemački), no nije propustio istaknuti da Brida svoje shvaćanje “doživljaja” razvija u okviru *njegove* filozofije, a da metodički polazi od *njegove* spoznajne teorije. Loša konačna ocjena onda ide protiv tog Vuk-Pavlovićeva izvještaja i njegove filozofije koliko i protiv Bridine adaptacije i izvedbe.³⁶

Drugi posredni pokazatelj mogla bi biti odluka Vuk-Pavlovića da početkom 1934. – dakle tijekom ljetnog semestra akademske godine 1933/34. (usp. 2. odjeljak, str. 147–148) – napiše knjigu o Đuri Arnoldu (Vuk-Pavlović 1934). Polić u tome činu ne vidi ništa “doli iskrene ljudske zahvalnosti koju je učenik osjećao prema svom učitelju” (2001: 35). Takve zahvalnosti sigurno je bilo i sigurno je pridonijela Vuk-Pavlovićevoj odluci o pisanju knjige, kao i to da je Arnold netom napunio osamdeset godina (rođen je 24. travnja 1853.). No dio motiva mogao je doći i od njegovih tadašnjih sukoba s Bazalom, prije svega na zajedničkom seminaru, pa bi posveta rada Arnoldu ujedno bila i kritika ne baš “očinskog prijatelja” Bazale. Prihvati li se tu tezu zajedno s onom da je u svoj oproštajni tekst o Arnoldu 1941. Vuk-Pavlović ugradio niz osvrta na svoju ondašnju situaciju, to bi značilo da je dva puta posegnuo za likom svog profesora Arnolda. Prvi puta prilikom nastanka za njega nepovoljnih okolnosti i sukoba s Bazalom početkom 1930-ih, zatim na vrhuncu “sudbonosnih sukoba sa suvremenicima” 1941.

Treći posredni pokazatelj mogao bi biti Vuk-Pavlovićev vrlo malen angažman u radu Bazalina projekta Pučkog sveučilišta.³⁷ Jedino predavanje koje je Vuk-Pavlović održao u sklopu toga bilo je u akademskoj godini 1929/30., zajedno s Bazalom i Natkom Katičićem, povodom 250. godina Thomasa Hobbesa.³⁸ To je vrlo neobično ima li se na umu Vuk-Pavlovićeva bogata kulturna i akademska aktivnost u istome razdoblju o kojoj piše Polić (2001). No nije neobično ima li se na umu u

³⁶ Za detalje obrane Bridina doktorata vidi spis “Marija Brida, doktorski ispit”. Dotični je izvještaj zanimljiv i zato što osporava Polićev prijedlog da Vuk-Pavlović nigdje ne spominje Wilhelma Diltheyja te da je neke ideje iz Diltheyjeve filozofije života preuzeo tek posredstvom njegovih nastavljača (Polić 1994: 819; 2001: 31). U svom izvještaju o Bridinoj disertaciji Vuk-Pavlović primjećuje da se u njezinu drugom poglavlju kandidatkinja usmjerava na filozofiju koja polazi od doživljaja te da se pritom “zadržava na Diltheyevim postavcima”, što, mislim, pokazuje da je s Diltheyjem bio izravno upoznat.

³⁷ O Pučkom sveučilištu i Bazalinoj ulozi u njemu vidi Horvat (1932) te Filipović i Sirotković (1969).

³⁸ Za cjelovit, impresivan popis tema i izlagača na Pučkom sveučilištu u razdoblju od 1912. do 1940. vidi NN (1932) i Bazala (1938a; 1938b; 1940).

2. odjeljku spomenuta Bazalina nevoljkost da Vuk-Pavlovića uključi u druge filozofske aktivnosti: jedna je takva i održavanje predavanja u sklopu Pučkog sveučilišta.

9. Zaključne napomene

Temeljem uvida koje pribavljaju zapisnici sjednica Savjeta (kasnije, Vijeća) i druge kroz tekst raspravljene stvari, sad ponovno možemo razmotriti početni Polićev citat o Vuk-Pavloviću i njegovu odnosu s drugim članovima Fakulteta od prije trideset godina (1994.). U dvjema stvarima Polić je bio u pravu: Vuk-Pavlovićevi problemi jesu proizlazili iz osobnih odnosa “koji su u to doba vladali među našim vodećim filozofima na zagrebačkom Sveučilištu” (dodao bih: “i *ne samo* filozofima”); točna je i tvrdnja da je “Vuk-Pavlović bio u nemilosti tada vodećeg čovjeka Filozofskog odjela Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Alberta Bazale” (premda nedostaje precizniji vremenski okvir za “tada”). Neke od Polićevih tvrdnji teško su opovrgljive, ali i teško provjerljive, pa im je onda i važnost u rasvjetljavanju dotičnog slučaja, u svjetlu drugih dostupnih pokazatelja, malena. Recimo, tvrdnja da su “njegova nepotkupljiva načelnost i samouvjerenost [...] mnoge nervirale, jer su ih tumačili kao aroganciju, odnosno kao prezir spram vlastitih postupaka”.

Neke su pak Polićeve tvrdnje krive, druge sporne, a treće imaju sporne konotacije. Pretpostavka da je Vuk-Pavlovićevim problemima nešto moglo pridonijeti i “njegovo ‘radićevstvo’” ne nalazi baš neku potkrepu u dokumentaciji, koja pak otkriva niz drugih razloga za te probleme. Štoviše, vidjeli smo da se Bazala, izrađujući nacrt tužbe protiv Vuk-Pavlovića i braneci autonomiju sveučilišta, poziva upravo na Stjepana Radića kao “najvećeg predstavnika hrvatske narodne politike”. Ne stječe se dojam da je to učinio ironično, suptilno se izrugujući “radićevstvu”. Ako išta, prije će biti da se pozivanjem na Radića Bazala suptilno narugao Vuk-Pavlovićevoj nedosljednosti pod pretpostavkom njegova “radićevstva” jer se Radić zalagao za sveučilišnu autonomiju protiv koje Vuk-Pavlović sada nastupa. Polićeva je pretpostavka o ulozi Vuk-Pavlovićeva “radićevstva”, dakle, suvišna.

Tvrdnja da u razmatranju Vuk-Pavlovićeve situacije “ne treba [...] isključiti i u to vrijeme već izraženi antisemitizam”, premda plauzibilna usredotočimo li se na prvu polovicu 1940-ih, teško da vrijedi za ključno razdoblje slučaja, a to su 1930-e. Metesi Deronjić (2023), čini mi se, pridala je preveliku važnost upravo tom aspektu u rasvjetljavanju slučaja. Polić i Dobronić zapravo su vrlo oprezni u pozivanju na element

antisemitizma u Vuk-Pavlovićevoj slučaju nenapredovanja i nereizbora. Sve što Polić kaže je da “ne treba međutim isključiti i u to vrijeme već izraženi antisemitizam” (1994: 821; 2001: 45), a Dobronić, “[b]ilo je tu i antisemitizma” (2003: 20).³⁹ Metesi Deronjić, očito pod dojmom dokumenata iz Vuk-Pavlovićeve ostavštine iz razdoblja NDH, iznosi puno jače tvrdnje da su Vuk-Pavlovićevoj napredovanju presudili “u velikoj mjeri neprijateljski odnos NDH prema Židovima” (2023: 321 i 334) te “da prave razloge [Vuk-Pavlovićevih problema] treba tražiti [...] i [u] antisemitizmu koji se u to vrijeme osjećao” (2023: 330).⁴⁰ Potonje ne smatram osnovanim ako govorimo o slučaju nenapredovanja i nereizbora Vuk-Pavlovića. Uostalom, pridati važnu ulogu antisemitizmu značilo bi optužiti za antisemitizam ili “prohitlerovstvo” ključne aktere koji su nastupali protiv Vuk-Pavlovića, *posebno* Bazalu. Nisam, međutim, uspio pronaći niti jednu dokumentiranu poveznicu spomenutih i antisemitizma. Ne bi trebalo zaboraviti ni da je Bazala bio u nemilosti ustaškoga režima (usp. Kangrga 2001: 10 i Macut 2017: 184–185) te da su mnogi od tih aktera nastavili svoje karijere po završetku rata u režimu koji sigurno ne bi tolerirao dokazane (ili pretpostavljene) antisemite.

Polićeva tvrdnja da je Vuk-Pavlović pri “drugom reizboru 1941. suspendiran [...] i ubrzo potom umirovljen” dobrim je dijelom netočna. Vuk-Pavlovićev drugi reizbor odigrao se u lipnju 1940., većinom glasova nije ponovno izabran te se, sukladno ishodu glasanja, “stavlja Banskoj Vlasti na raspoloženje”. Dakle, ne 1941. već 1940. i ne suspenzija već nereizbor. U svjetlu toga, Polićeva konstatacija da je Vuk-Pavlović “iz nastave odstranjen već u zimskom semestru 1940/41.” pristrana je i zavodljiva zbog odabira riječi “odstranjen”, a koja, u ovom kontekstu, nedvojbeno ima konotacije nasilnosti i nezakonitosti. No ako je postupak njegova drugog reizbora bio legitiman, o *odstranjivanju* ne može biti govora; Vuk-Pavlovićevo izostavljanje iz nastavnog plana iduće akademske

³⁹ U Vuk-Pavlovićevoj ostavštini sačuvano je i pismo Lelje Dobronić Zlatku Posavcu iz 1996. gdje ona za “kriminalno sikaniranje” Vuk-Pavlovića krivi “jal i antisemitizam”, pojašnjavajući ovo drugo: “Na fakultetu je bila najutjecajnija mala skupina vrlo uglednih profesora prohitlerovski nastrojena” (citirano u Metesi Deronjić 2023: 330). Dobronić nažalost ne otkriva imena – barem ne u pismu – već tek napominje Posavcu: “Znam koji su to profesori bili, ali ću Vam imena reci usmeno ili telefonski”.

⁴⁰ Iz teksta Metesi Deronjić očito je da je u formuliranju svoje teze o ulozi antisemitizma bila pod dojmom Vuk-Pavlovićeve dokumentacije iz 1941. i 1942., a koja se tiče njegova traženja svih prava “koja pripadaju osobama arijskog porijekla”. Završno, 3. poglavlje članka u kojemu razmatra tu dokumentaciju naslovlila je “Razlozi Vuk-Pavlovićeve suspendiranja i uklanjanja s Filozofskoga fakulteta” (2023: 329–334). No ti dokumenti iz 1941. i 1942. povezani su s onima koji se tiču Vuk-Pavlovićeve situacije na Fakultetu od 1938. do 1941. prije svega time što su pohranjeni u istoj arhivskoj kutiji u Institutu za filozofiju.

godine bio bi tek sljedeći pravno neizbježan korak. (Uostalom, bismo li za nekoga tko je *po sili zakona* umirovljen rekli da je *odstranjen* sa svog radnog mjesta?) Ako se utvrdi da je u tumačenju pravnih propisa u pravu bio Vuk-Pavlović, a ne Savjet (kasnije, Vijeće) i Sveučilište, tek se tada može govoriti o njegovu odstranjivanju i to osuditi s pravne strane.

Konačno, Polićeva konstatacija da je Vuk-Pavlović “[p]ri prvom reizboru 1935. biran [...] ponovno u zvanje docenta”, ne shvati li ju se tek kao trivijalan, analitičan sud (jer *reizbor* upravo jest *ponovno biranje*), što vjerujem da Poliću nije bila namjera, trebala bi sugerirati da je 1935. Vuk-Pavlović *mogao* i napredovati do “vanrednog profesora”, a eto, degradiran je zadržavanjem u istome zvanju. Time su uključeni u taj postupak, posebno Bazala, prokazani kao Vuk-Pavlovićevi neprijatelji koji su ga opstruirali u njegovu napredovanju. Tako je u svojim dokumentima i na sjednicama govorio i sam Vuk-Pavlović. Međutim, mislim da razvoj događaja 1935. čini ispravnijom sljedeću interpretaciju. Prvo, treba razlučiti dva postupka te godine, natječaj za “vanrednog profesora” (raspisan u veljači 1935.) i onaj za reizbor (proveden u listopadu 1935.). Postupak reizbora došao je *nakon* raspisivanja natječaja, a puno prije no što je natječaj za “vanrednoga” okončan (krajem lipnja 1937.). Dakle, da Vuk-Pavlović nije reizabran 1935., već tada bi ostao bez posla i nezaposlen bi čekao rezultate natječaja za “vanrednog profesora” (ako bi to uopće bilo moguće za nezaposlenu osobu koja već nema mjesto na Fakultetu). No to se nije dogodilo jer je Bazala pokrenuo postupak njegova reizbora i očito ga kao nadležni i nadređeni profesor ocijenio pozitivno (usp. I.–23/10/35: t. 3, str. 4).

Da je 1935. postojala Bazalina odlučnost da ukloni Vuk-Pavlovića s Fakulteta, vjerujem da bi se stvari drugačije odvijale, a što jasno pokazuje razvoj događaja prilikom drugog Vuk-Pavlovićeva reizbora 1940. kad jest postojala takva Bazalina odlučnost. Uz to, Bazala je postupio krajnje pošteno (zajedno s ostalim članovima odbora) i u postupku izbora za “vanrednog profesora”: Odbor s njim na čelu jest predložio Vuk-Pavlovića kao najboljeg od kandidata; članovi Savjeta koji su o tome glasali nisu potvrdili izbor. Ne može se sigurno utvrditi, već tek nagađati, je li i u kojoj mjeri Bazala već u vrijeme postupka reizbora 1935. ili glasanja o izvještaju 1937. drugima pokazivao (na sjednicama ili izvan njih) svoju nesklonost prema Vuk-Pavloviću (a kakva je u zapisnicima sjednica akademskih godina 1939/40. i 1940/41. ostala jasno zabilježena). Ako jest, a to mi nije teško zamisliti, tadašnja nesklonost njemu samom nije bila dovoljan razlog da nešto oko toga poduzme protiv Vuk-Pavlovića

(recimo, opstruira postupak) ali možda jest drugima kojima je već sama takva Bazalina nesklonost bila dovoljna da izgrade i realiziraju vlastitu nesklonost (recimo, u vidu negativnog glasanja). O tome kakav je bio Bazalin i Bujasov izvještaj govori nešto i Vuk-Pavlovićev kasniji osvrt na njega u jednom od dokumenata sačuvanih u njegovoj ostavštini. U njemu piše (moj kurziv): “Unatoč tome je [Vuk-Pavlović] u 11 godina svoje docenture neko 10 puta preteriran, *iako mu je prigodom natječaja 1937. priznata potpuna kvalifikacija za profesora sa strane stručnjaka u fakultetu*”.⁴¹ “Stručnjaci na fakultetu” bili su Bazala i Bujas.

U svjetlu rečenoga zaključujem da unatoč njihovu nespornom i trajno rastućem neslaganju od početka 1930-ih do 1941., Bazala velik dio tog vremena nije bio glavna Vuk-Pavlovićeva prepreka u napredovanju sve do trenutka dok to nije postao, a to se dogodilo tek koncem tridesetih godina. Što je tome presudilo? – Vjerujem, Vuk-Pavlovićev dopis iz travnja 1938. Što je potaklo početne sukobe Bazale i Vuk-Pavlovića u prvoj polovici 1930-ih? Mislim, tri stvari: prvo, njihovi sukobi na zajedničkom seminaru; drugo, Vuk-Pavlovićevo od Bazale neodobravano nastavno osamostaljivanje; treće, Vuk-Pavlovićevo željeno pozicioniranje u fakultetskoj hijerarhiji (koje se dobro očitovalo u njegovu samoinicijativnom odlasku na praški kongres). Prvo od toga Vuk-Pavlović je doživio kao napad na sebe, drugo dvoje Bazala kao potkopavanje pretpostavljenoga autoriteta. To su sigurno tek dijelovi slagalice, no ići sada preko toga bila bi neosnovana spekulacija. Prije Bazalinog izravnog napada na Vuk-Pavlovića i njegovo mjesto na Fakultetu, važnu ulogu odigrao je odnos drugih članova Fakulteta prema njemu. Koliko je svemu tome pridonijela Vuk-Pavlovićeva “nepotkupljiva načelnost i samouvjerenost”, a koliko sraz karaktera i nešto prizemniji sukobi, pitanje je za buduću pomniju raspravu. Svakim prolaskom kroz dostupnu dokumentaciju sve sam više uvjeren u ovo drugo.⁴²

⁴¹ “Kronologija Vuk-Pavlovićeva slučaja u trećem licu” (dokument nedvojbeno pisan koncem 1940.) u Vuk-Pavlovićevoj ostavštini. Više o tom dokumentu u Metesi Deronjić (2023: 329). Premda ona prepoznaje “izuzetan značaj” tog dokumenta zbog nekih u njemu iznesenih stvari, ovdje citiranom dijelu nije pridala pozornost premda je to jedino (uz zapisnike sjednica Savjeta iz 1937.) što otkriva natječaj 1937. godine i nešto od onoga što se u natječaju dogodilo.

⁴² Zahvaljujem se Tomislavu Bracanoviću, Tvrtku Joliću, Željki Pratengrazer i Ivanu Restoviću na korisnim prijedlozima i komentarima ranijih verzija ovoga rada i podršci. Moje istraživanje ne bi bilo moguće bez dopuštenja Dekanata Filozofskog fakulteta u Zagrebu da pristupim dokumentima u arhivu Fakulteta te pomoći gospodina Ivana Kurjaka, voditelja tog arhiva, kao niti bez dopuštenja ravnatelja Instituta za filozofiju u Zagrebu da pristupim dokumentima iz ostavštine Pavla Vuk-Pavlovića te pomoći gospođe Milene Marinić Čuljak, voditeljice knjižnice Instituta. Ovom im se prilikom srdačno zahvaljujem.

Literatura

- Bazala, A. 1934. "Masaryk – mislilac", *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 46: 157–235 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&cid=173505>).
- Bazala, A. 1935. "Osmi međunarodni filozofski kongres u Pragu", *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 47: 176–183 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&cid=173521>).
- Bazala, V. 1938a. "Pregled održanih predavanja u Pučkom sveučilištu od školske godine 1932/33 do školske godine 1934/35", *Alma mater Croatica* II(3): 84–90 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://unizg.eindigo.net/?pr=i&cid=28759>).
- Bazala, V. 1938b. "Pregled održanih predavanja u Pučkom sveučilištu od školske godine 1935/36 do školske godine 1937/38", *Alma mater Croatica* II(4): 84–90 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://unizg.eindigo.net/?pr=i&cid=28759>).
- Bazala, V. 1940. "Redovita predavanja Pučkoga sveučilišta u godinama 1938./39. i 1939./40.", *Alma mater Croatica* IV(2): 74–79 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://unizg.eindigo.net/?pr=i&cid=31121>).
- Bracanović, T. 2003. "Doktorske disertacije iz filozofije u Hrvatskoj (1880–1989)", *Prolegomena* 2(2): 277–288 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://hrcak.srce.hr/245>).
- Brida, M. 1974. *Pavao Vuk-Pavlović: čovjek i djelo* (Zagreb: Institut za filozofiju).
- Dobronić, L. 2003. "Pozdravni govor", u P. Barišić (ur.), *Pavao Vuk-Pavlović: život i djelo* (Zagreb: HAZU i Institut za filozofiju), 20–21.
- Dretar, M. 2017. "Nacionalne i vjerske manjine ludbreškog kraja", *Podravski zbornik* 43: 37–52 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://hrcak.srce.hr/227033>).
- Feletar, D. 2013. "Prinos povijesti ljekarništva u sjeverozapadnoj Hrvatskoj", *Podravina* 12(23): 23–51 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://hrcak.srce.hr/107178>).
- Filipović, V. 1934a. "VIII. internacionalni filozofski kongres u Pragu", *Jutarnji list* XXIII(8129): 4.
- Filipović, V. 1934b. "Veritas vincit: Utisci s VIII. internacionalnog filozofskog kongresa u Pragu (od 2. do 7. rujna 1934)" (tekst u četiri nastavka), *Obzor* LXXV(217, 218, 219, 220): 4, 4, 4, 4.
- Filipović, V. i Sirotković, H. 1969. "Pučko sveučilište", u J. Šidak (ur.), *Spomenica povodom proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu* (Zagreb: Sveučilište u Zagrebu), 561–571 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://unizg.eindigo.net/?pr=i&cid=30561>).
- Girardi-Karšulin, M. 2017. "Elly Ebenspanger", u L. Boršić i I. Skuhala-Karasman (ur.), *Filozofkinje u Hrvatskoj* (Zagreb: Institut za filozofiju), 163–176.

- Horvat, I. 1932. "Pučko sveučilište u Zagrebu (25 godina postanka i 20 godina djelovanja)", u *Spomenica Pučkog sveučilišta u Zagrebu 1907–1912–1932* (Zagreb: Tisak braće Kralj), 13–24 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://unizg.eindigo.net/?pr=i&id=30123>).
- Kangrga, M. 2001. *Šverceri vlastitog života* (Beograd: Republika).
- Macut, I. 2017. *Filozofija u Nezavisnoj državi Hrvatskoj* (Zagreb: Školska knjiga).
- Macut, I. 2018. *Hrvatska filozofija od obnove Zagrebačkog sveučilišta 1874. do osnutka Nezavisne države Hrvatske 1941.* (Split: Služba božja).
- Metesi Deronjić, Ž. 2023. "Jedna biografska bilješka iz ostavštine Pavla Vuk-Pavlovića", *Obnovljeni Život* 78(3): 321–335 (elektronska verzija teksta dostupna na: <https://hrcak.srce.hr/305257>).
- NN 1932. "Pregled održanih predavanja u Pučkom sveučilištu u Zagrebu od god. 1912–1932", u *Spomenica Pučkog sveučilišta u Zagrebu 1907–1912–1932* (Zagreb: Tisak braće Kralj), 30–64 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://unizg.eindigo.net/?pr=i&id=30123>).
- NN 1936. *Actes du huitième Congrès international de philosophie à Prague, 2–7 septembre 1934* (Prague) (elektronska verzija teksta dostupna na <https://archive.org/details/actesduhuitiemec0000inte/mode/2up>).
- NN 2021a. "Jevtić, Bogoljub", u *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža) (elektronska verzija teksta dostupna na <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=29103>).
- NN 2021b. "Maček, Vladko", u *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža) (elektronska verzija teksta dostupna na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37893>).
- NN 2021c. "Na današnji dan rođen hrvatski filozof Vladimir Filipović", Mrežna stranica Gradske knjižnice i čitaonice "Mladen Kerstner", Ludbreg (<https://www.knjiznica-ludbreg.hr/145-na-danasnji-dan-roden-hrvatski-filozof-vladimir-filipovic.html>).
- NN 2021d. "Vouk, Vale", u *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje* (Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža) (elektronska verzija teksta dostupna na <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=65365>).
- Polić, Marija 2001. "Pismo 'Gospodinu prof. Milanu Poliću kao prilog istraživanjima o životu i radu profesora Pavla Vuk-Pavlovića'", u Milan Polić, *Život i djelo Pavla Vuk-Pavlovića* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2001), 48–50.
- Polić, Milan 1994. "Pavao Vuk-Pavlović (1894–1976)", *Filozofska istraživanja* 14(4): 817–834.
- Polić, Milan. 2001. *Život i djelo Pavla Vuk-Pavlovića* (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo).

Polić, Milan 2013. *Život i djelo Pavla Vuk-Pavlovića*, 2. prošireno izdanje (Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo).

Supek, R. 1988. "Profesor Albert Bazala učio me ljudskom dostojanstvu", *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 14(27/28): 87–92 (elektronska verzija teksta dostupna na: <https://hrcak.srce.hr/84449>).

Vuk-Pavlović, P. 1932. *Ličnost i odgoj* (Zagreb: Tipografija d.d.) (elektronska verzija teksta dostupna na https://www.ifzg.hr/digitalna_bastina/pavao_vuk-pavlovic/#67fec2e2f7b62f453).

Vuk-Pavlović, P. 1934. *Stvaralački lik Đure Arnolda* (Zagreb: poseban otisak iz časopisa *Nastavni vjesnik XLIII*) (elektronska verzija teksta dostupna na https://www.ifzg.hr/digitalna_bastina/pavao_vuk-pavlovic/#c2210a493ca30c0bf).

Vuk-Pavlović, P. 1936a. "Politik, Erziehung, Religion", u *Actes du huitième Congrès international de philosophie à Prague, 2–7 septembre 1934* (Prague), 682–689 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://archive.org/details/actesduhuitieme-c0000inte/mode/2up>).

Vuk-Pavlović, P. 1936b. "Discussion (MM. E. Claparède, J. L. Hromádka, H. Hartmann, Z. Fahri, L. Silberstein, J. Fischer, J. E. Heyse, P. Vuk-Pavlović)", u *Actes du huitième Congrès international de philosophie à Prague, 2–7 septembre 1934* (Prague) 692–693 (elektronska verzija teksta dostupna na <https://archive.org/details/actesduhuitieme-c0000inte/mode/2up>).

Vuk-Pavlović, P. 1941. *U pomen Đuri Arnoldu (24. IV. 1853. – 22. II. 1941.)* (Zagreb: poseban otisak iz časopisa *Napredak LXXXII*).

Zenko, F. 1995. "Pavao Vuk-Pavlović", u F. Zenko (ur.), *Novija hrvatska filozofija* (Zagreb: Školska knjiga), 389–405.

Arhivska građa

Korišteni dokumenti iz Vuk-Pavlovićeve ostavštine nemaju signaturu niti jasno definiran naslov, pa na njih upućujem opisno, toliko detaljno da ih se može identificirati u knjižnici Instituta za filozofiju. Sjednički zapisnici kojima se u radu koristim odnose se na sjednice Savjeta (kasnije, Vijeća) Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Ni ti dokumenti nemaju signaturu, pa na njih upućujem po obrascu "R.-D/M/G: t. x, str. y", gdje R = redni broj sjednice u akademskoj godini (iznimno, IZV. za izvanrednu sjednicu); D/M/G = dan/mjesec/godina održavanja sjednice; t. i str. = točka dnevnog reda sjednice (ako je navedena) i stranice zapisnika (ako su kroz zapisnik navedene).

Doktorati 1878–1933 (Filozofski fakultet u Zagrebu), Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Doktorati znanosti (Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet Zagreb), Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Ostavština Pavla Vuk-Pavlovića, Institut za filozofiju, Zagreb.

Sjednički zapisnici 1928–29, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1929–30, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1933–34, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1934–35, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1935–36, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1936–37, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1937–38, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1938–39, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1939–40, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Sjednički zapisnici 1940–41, Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Spis "Marija Brida, doktorski ispit", Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

